

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Dějiny obce Ostřešany do roku 1938

Lenka Křivková

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lenka Křivková
Osobní číslo: H13329
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obor: Kulturní dějiny
Název tématu: Dějiny obce Ostřešany do roku 1938
Zadávající katedra: Ústav historických věd

Zásady pro vypracování:

Cílem práce je představit nejstarší dějiny obce od první zmínky po rok 1938 na základě dostupných pramenů, jejichž přehled a vysvětlení bude součástí práce: dějiny obce Ostřešany na základě dostupných pramenů v SOka Pardubice, zejména z fondu obce Ostřešany a fondu farnosti Mikulovice. Prameny budou doplněny o starší sekundární literaturu, dějiny obce zpracované místními kronikáři, vše v kontextu s vývojem okolních obcí a se vztahem k Pardubicím. Ideální je doplnit práci také obrazovou přílohou.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Pardubicko, Přeloučsko, Holicko. Dějiny a místopisný obraz III. Místopis.
Pardubice, 1909-1923.

V.V. Vencl, Edice nedokončeného soupisu uměleckých památek politického
okresu pardubicko-přeloučského-holického, Praha, 2007.

Vedoucí bakalářské práce:

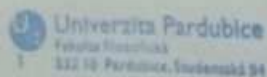
Mgr. Zuzana Pavelková Čevelová, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: 30. března 2015

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. března 2016

prof. PhDr. Karel Ejdů, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 15. 6. 2017

Lenka Křivková

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Zuzaně Pavelkové Čevelové, Ph.D. za její odbornou pomoc, cenné rady a připomínky k práci, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce.

Lenka Křivková

ANOTACE

Tato práce přibližuje vývoj obce Ostřešany od pravěkého osídlení, přes první písemnou zmínku z 13. století, až po rok 1938. Zejména se zaměřuje na život v obci. Práce se pokusí přiblížit zmíněný historický vývoj a popsat obec jak dříve vypadala. Dále se tato práce zaměřuje na náboženský život, školství a lidovou kulturu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ostřešany, dějiny, obec, Pardubice

ANOTATION

This bachelor work was aimed at evolution of village Ostřešany since prehistoric settlement, first mention from 13th century to 1938. The work is trying to approach historical progression of village as it used to look like. Further, this thesis describes religious life, education and folk culture.

KEYWORDS

Ostřešany, history, village, Pardubice

OBSAH

ÚVOD	1
1 PRAMENY A LITERATURA	2
2 HISTORIE OBCE	4
2.1 Pravěk	4
2.2 Dějinný vývoj obce.....	5
2.3 První světová válka.....	10
2.3.1 Vzpomínky legionářů	11
2.4 První republika.....	14
2.4.1 Památník obětem světových válek	14
3 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA OBCE.....	16
3.1 Pozemky	16
3.2 Silniční komunikace	17
3.3 Správa obce.....	19
3.4 Zemědělství.....	21
3.5 Obydlí	23
3.6 Pošta a elektřina.....	24
4 NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT OBCE	26
4.1 Kříže	27
4.2 Kaple.....	28
5 SPOLKOVÝ ŽIVOT V OSTŘEŠANECH.....	31
5.1 Sokol.....	31
5.2 Dělnická tělovýchovná jednota.....	32
5.3 Obecní veřejná knihovna	32
5.4 Sbor dobrovolných hasičů	32

5.5	Divadelní kroužek.....	34
5.6	Kampelička	35
5.7	Místní sdružení republikánského dorostu	35
5.8	Atletický fotbalový klub Ostřešany	35
6	VZDĚLÁVÁNÍ V OBCI	37
6.1	Školní budova	37
6.2	Vzdělání	40
7	ŘEMESLA A ŽIVNOSTI	44
8	MÍSTNÍ TRADICE	48
8.1	Pověsti a tradice	48
8.2	Společenské akce	53
	ZÁVĚR	54
	RESUMÉ	55
	POUŽITÉ PRAMENY	56
	POUŽITÁ LITERATURA	57

ÚVOD

O Ostřešanech neexistuje příliš mnoho literatury i přesto, že se jedná o obec s bohatou historií. Rozhodla jsem se proto shromáždit všechny možné dostupné podklady a vypracovat z nich svou bakalářskou práci. Ke zpravování tohoto tématu mě přivedla moje záliba se dozvědět něco více o obci Ostřešany, protože zde naše rodina bydlí po několik generací. Cílem bakalářské práce je seznámit čtenáře nejen s historií obce od jejich prvních zmínek, ale podrobněji se zaměřit na popis a život v obci. V rámci práce jsem se snažila jednotlivé historické jevy a události řadit chronologicky pro pochopení dějinných souvislostí, které vývoj obce zasazují do širších historických souvislostí. Zaměřila jsem se na historické události, které zasáhly do vývoje obce, jako například stavba kaple a školy.

Obec Ostřešany se nachází 5 km jihovýchodně od krajského města Pardubice a 5 km od okresního města Chrudim. V současné době je v obci evidováno 1026 obyvatel žijících v 365 domácnostech. Blízkost krajského města Pardubice a okresního města Chrudim a poměrně slušná dopravní obslužnost Městskou hromadnou dopravou Pardubice má za následek, že se do Ostřešan stěhuje více obyvatel a obec se rozrůstá. V obci se nachází mateřská a základní škola, obecní úřad, obecní hospoda, zdravotnické zařízení, obchod se smíšeným zbožím a fotbalové hřiště.

Bakalářská práce bude rozdělena do 8 kapitol a několik podkapitol. První kapitola bude zaměřena na rozbor pramenů a literatury, kde nás budou zajímat především kroniky. Druhá kapitola bude obsahovat vývoj obce od jejich počátků, přes novověk až do období první republiky. Další kapitola se bude věnovat obecné charakteristice obce, kam patří názvy jednotlivých pozemků, co se v dané době pěstovalo, kdo se podílel na správě v obci nebo jak se budovala silniční komunikace. Čtvrtá kapitola se bude náboženským životem v obci a to především kam chodili ostřešanští obyvatelé do kostela, křížů v obci a stavbě obecní kaple. V páté kapitole se zaměříme na spolkový život v obci, kde se dozvídáme o založení Sokola, veřejné obecní knihovny nebo sboru dobrovolných hasičů. Šestá kapitola je věnována vzdělávání v obci, kde jsou velmi obsáhlé informace o stavbě staré i nové školy a vzdělávání dětí v dané době. Řemesla a živnosti bude nazývána sedmá kapitole. Zde se budu snažit přiblížit, jak jednotlivá řemesla a živnosti vypadaly. Poslední kapitola se bude zabývat místními tradicemi, kam patří pověsti, zvyky a kulturní akce.

Přečtením této práce by měli čtenáři získat základní znalosti o historii a životě v obci od roku 1227 až do roku 1938.

1 PRAMENY A LITERATURA

Při tvorbě bakalářské práce jsem pracovala s literaturou, ale převážně s historickými prameny. Základní historické informace o obci Ostřešany podává tato literatura: Rosůlek F. K. - Pardubicko, Holicko, Přeloučsko., Díl 3., Místopis: dějinný a místopisný obraz, Velímský T. - Hrabšici páni z Rýzmburku, Řeháček J. - Od Pardubic k Českomoravského pomezí, Šebek F. – Dějiny Pardubic I. Literatura, z které jsem hodně čerpala, se nazývá: Stehlík, J. R., Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. Tato literatura již není k zakoupení, ale nalezneme ji ve Státním okresním archívu Pardubice, Krajské knihovně Pardubice nebo u několika málo pamětníků. Většina pramenných materiálů, které jsem v této práci použila, je uložena ve Státním okresním archívu v Pardubicích. Velmi důležité se pro mě staly hlavně kroniky, mezi které patří: Pamětní kniha obce Vostřešany, kronika Národní obecné školy Ostřešany 1868 – 1950 a Farní kronika obce Mikulovice.

Pamětní kniha obec Vostřešany byla založena po vzniku Československé republiky zákonem č. 80/1920 Sb. z. a n. ze dne 30. ledna 1920, který uložil samosprávným obcím založit a vést pamětní knihu neboli kroniku. Ostřešanský starosta František Hebký chtěl, aby se vedení pamětní knihy ujal František Voves, protože byl řídicím učitelem v Ostřešanské škole. Ten tuto nabídku přijal. Jedním z nejdůležitějších pramenů, ze kterých František Voves čerpal, byla farní matrika, kterou mu zapůjčil mikulovický farář Jan Bruckner. Mezi další prameny patřily protokoly psané na schůzích obecního zastupitelstva a výpovědi nejstarších pamětníků v obci. Kronikář uvádí, že se snaží být nestranný a zásadně vynechává u každého jména titul pan, paní a slečna. Pamětní kniha začala být psána v březnu roku 1924. Na základě své žádosti byl dán František Voves Zemskou školní radou v Praze dne 1. září 1930 do výslužby. Místo něho byl pověřen vést pamětní knihu Rajmund Stehlík, učitel na ostřešanské škole, který psal kroniku v letech 1930 – 1938. V Pamětní knize byly psány nejstarší dějiny obce až do roku 1938, kdy z 30. let 20. století nemáme příliš mnoho informací o obci. Kniha má 213 stran, polokožená se zlaceným nápisem a slepootiskovým ornamentem.¹

Dalším pramenem je školní kronika nazývaná Památnosti školy Vostřešanské. Kroniku začal vést Karel Lejhanec roku 1868. Zaznamenává stavbu školy, oslavy obce, příchody učitelů,

---

¹ Státní okresní archív Pardubice, Obecní úřad Ostřešany 1874 – 1945, Pamětní kniha. Obec Vostřešany, 1A (Sk 538). s. 1.

školní výlety a především zápisy o žácích. Kronika je vybavená fotografiemi, diplomy a výstřižky z novin. To vše se nachází na 348 stranách.²

Posledním důležitým pramenem je Memorabilien Buch der Mikolowitzzer Pharrey Anfangend vom 1. Jänuer 1836 – Farní mikulovická kronika, která byla psána J. F. K. Devotym. Tento pramenný materiál je uložen na Arciděkanství v Pardubicích. Kronika byla psaná v letech 1836 – 1944 a má celkem 873 stran. Text je psán částečně latinsky, německy, ale převážně česky. V kronice jsou zaznamenány nejstarší dějiny farního okresu, historie obcí i mimo duchovní správu mikulovicko – jezbořickou, historie a náčrty kostelů a kaplí, nápisy na zvonech a posloupnost farářů.³

---

² Státní okresní archiv Pardubice, Národní obecná škola Ostřešany 1868 – 1950, Památnosti školy Vostřešanské od roku 1868. s. 1.

³ Arciděkanství Pardubice, Memorabilien Buch der Mikolowitzzer Pharrey Anfangend vom 1. Jänuer 1836, s. 1.

2 HISTORIE OBCE

2.1 Pravěk

Před mnoha tisíci lety byla země, kde nyní leží naše obec, zaplavena křídovým mořem, které se k nám přelilo z Krušných a Orlických hor. Moře sahalo k Železným horám, které tvořily jeho jižní břeh. Vylilo se po celých severovýchodních Čechách a zanechalo po sobě opuku, která se usadila do vrstev a ty jsou znakem dřívějšího mořského pobřeží. V době druhohorní vznikly z usazenin planiny, kdy v okolí Ostřešan zaznamenáváme mikulovickou planinu. Tato doba dala našemu kraji obrysy, jaké má dnes. Tehdy vznikl mikulovický kopec a nemošická stráň. V této době nabyly nynější podoby i Železné hory, které vynikaly jako úzký výběžek Českomoravské vysočiny nad hladinou křídového moře a byly vyzdvihnuty do nynější výše.⁴

Prehistorie na Pardubicku je velmi bohatá. Z mladšího paleolitu (40 000 až 10 000 př. n. l.) se dochovaly nejstarší archeologické stopy, kterými tehdejší lovci pečtili svoji kulturu. Nálezy z období mezolitu (asi 8000 až 5000 př. n. l.) jsou četnější a jde většinou o kamenné již opracované nástroje z pazourků a rohovců. Před neolitickou revolucí, kdy vznikalo první zemědělství, zde žili skupiny lovců, sběračů a rybářů. V období, kdy se z lovců postupně stávali zemědělci a chovatelé, tu existoval lužní les, a proto zde nedocházelo k výraznějším snahám o osídlení.

Stopy trvalejšího osídlení sahají do období kolem roku 4000 př. n. l. a představuje je kultura vypíchané keramiky. Tu vystřídala kultura lengyelská, kdy se ke zdobení nádob používaly již přírodní barvy. Také z eneolitu, z doby kultury nálevkovitých pohárů, se dochovalo nepatrně pozůstatků. Z blízkého okolí pocházejí i ojedinělé nálezy tzv. řivnáčské kultury, která se podobně jako kultura šňůrové keramiky dotkla východních Čech jen okrajově.⁵

Kolem roku 2000 př. n. l. poznali lidé slitinu mědi a cínu a vstoupili do prvního kovového věku – doby bronzové. V této době se nacházejí sídliště lidu únětické kultury na mikulovické planině v dnešních katastrech Ostřešan, Mikulovic a Blata, odkud pochází nejvíce poznatků o této kultuře na Pardubicku. Zdejší skupina sídel má hlavně v mladším stupni této skupiny

---

⁴ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. vyd. Ostřešany, 1938. s. 7.

⁵ BRONCOVÁ, Dagmar, ed. Kniha o městě Pardubice. Praha: Milpo media, 1999. Kniha o českých městech. ISBN 80-86098-12-5. s. 9.

bližší vztahy k moravské větvi než ke klasické středočeské oblasti. Projevuje se to například i přítomností keramiky tzv. věteřovského typu na mikulovickém kopci, pocházející z Moravy.⁶

V průběhu 12. století př. n. l. proniká do východních Čech lužická kultura. Jejím příchodem vyvrcholilo závěrečné pravěké osídlení této oblasti. Patrná je četnost žárových pohřbů v mnoha vesnicích. Husté zalidnění těchto míst dokazuje rozsáhlé dražkovické pohřebiště. Je rozloženo na diluviální vyvýšenině východně od Dražkovic a severně od silnice dražkovicko – ostřešanské. Ve střední části pahorku bylo nalezeno mnoho kostrových hrobů. Jihozápadně se přišlo na popelnicová pole. Jeho žárové hroby jsou starší, než hroby kostrové a lze je zařadit asi do 9. až 4. století př. n. l. Vyskytují se tu tři kultury: mladolužická (konec doby bronzové), slezská a platěnická, kdy už člověk používal železo k zhotovení zbraní a nástrojů.

Na žárovém pohřebišti, které leží v našem okolí, bylo nalezeno mnoho nádob. V roce 1934 objevil na pozemku čp. 52 pan Kratochvíl staré hroby a v nich nádoby, které byly uloženy v pardubickém muzeu. Dne 10. května 1937 při kopání hlíny byl objeven hrob s dvanácti nádobami, které ležely nízko pod povrchem země. Nádoby ukazují na hrnčířskou vyspělost obyvatel našeho kraje asi před 2600 lety.⁷

2.2 Dějinný vývoj obce

Obec se nachází na severním svahu návrší, dlouhém 3 km, na okresní silnici uprostřed mezi městy Pardubicemi a Chrudimí. Návrší se táhne od západu k východu, a to bylo příčinou, pro kterou řeka Chrudimka nemohla téct přímo k Pardubicím a musela se uhnout k Tuněchodům, Mněticím, Drozdicím, Nemošicím a pak teprve k Pardubicím. Ostřešany sousedí se čtyřmi obcemi: Tuněchody, Dražkovice, Mikulovice a Nemošice. Vzdálenost od okolních obcí se snadno poznala, protože na křižovatce okresních silnic pardubicko – chrudimské a dražkovicko – tuněchodské, stál železný sloup a na něm byla orientační tabulka. Na tabulce bylo psáno: „*Do Pardubic 6 km, do Nemošic 2 km, do Dražkovic 2 km, do Máteřova 7,5 km, do Chrudimi 5 km a do Mikulovic 1,5 km*“.⁸

Pověst praví, že zde dříve sídlili čtyři zemané, kteří měli každý svou tvrz v nynějších číslech popisných 1., 16., 23. a 73. Podle obecní kroniky je zmíněna ještě jedna tvrz u čp. 11.,

---

⁶ Tamtéž, s. 9.

⁷ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 7-8.

⁸ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 9.

bývalé rychty, která patřila tehdejším ostřešanským vladykům.⁹ Pověst o sídlišti ostřešanských tvrzí vyvrací pan Stehlík ve svém díle - *Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany*. Připouští však, že na místech, která jsou označována jako místa bývalých tvrzí, mohly býti dvory kmecí (selské), které bývaly tak rozsáhlé, že se považovaly za tvrz.¹⁰

Jedním z prvních šlechtických držitelů určitého pozemkového vlastnictví na Pardubicku ve 13. století byl velmož Kojata Hrabšic. V té době tu nebyl prostor pro vznik velkých panských statků, převahu tvořil církevní majetek a zbytek malé, nevýznamné statky. Nejstarší písemná zmínka o Ostřešanech se nachází právě v Kojatově¹¹ závěti, kdy roku 1227 odkázal ves Ostřešany konventu Zderazu, která mu měla připadnout po smrti Kojatovy manželky Vratislavy. Od roku 1227 byly tedy Ostřešany majetkem křížovnického kláštera ve Zderaze.¹²

Podle Pamětní knihy obce Vostřešany, je ale nejstarší známá písemná zmínka o obci v poslední vůli Arnošta z Hostýně z 29. prosince 1340, sepsaná na Starých Hradech. Arnošt v ní ustanovil v případě smrti vykonavatelem své poslední vůle prvorozeného syna Arnošta z Pardubic, který se narodil v Hostýně, poté žil s otcem v Kladsku a za studií odešel do Prahy. Čtrnáct let strávil v Bologni a Padově, získal licenciát teologie. Po návratu působil jako kanovník pražské kapituly. V roce 1343 jej zvolili pražským biskupem, o rok později ho papež Kliment VI. na návrh krále Karla IV. povýšil na arcibiskupa. Arnošt z Hostýně tedy odkázal svým synům Pardubice tvrz (hrad) s „městem novým“ a vesnice Ostřešany, Bukovina, Černá (za Bory), Lhota řečená Rybářská a Lhota u Přívozu.¹³

Dalším majitelem Ostřešan byl od roku 1387 Arnoštův synovec Smil, zvaný Flaška. Po studiích na pražské univerzitě vykonával funkci písaře zemských desek a hejtmana Čáslavského kraje.¹⁴ Ten je držel do roku 1392, kdy patřily pod Rychmburské panství. Téhož roku prodal všechny své dvory v Ostřešanech Otovi Bergovi z Bělíny.

Další dějiny obce shrnul mikulovický děkan J. Devoty v Pamětní farní knize mikulovické, z které čerpal historické údaje František Voves do Pamětní knihy obce Vostřešany. Roku 1359 po smrti Vaňka z Ostřešan připadla část ostřešanského majetku Janku Malečkovu a Prokopovi z Petrovic. V roce 1386 Mach z Ostřešan prodal Ješkovi, řečenému

---

⁹ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 5.

¹⁰ STEHLÍK, J. R. *Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany*. s. 4.

¹¹ Kojata IV. byl člen rodu Hrabšiců. U dvora českého krále Přemysla Otakara I. zastával funkci podstolího.

¹² VELÍMSKÝ, Tomáš. *Hrabšici, páni z Rýzmburka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. *Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska*. ISBN 80-7106-498-X. s. 40 – 41.

¹³ FRANTIŠEK ŠEBEK A KOLEKTIV. *Dějiny Pardubic*. Pardubice: Městský národní výbor, 1990. s. 49.

¹⁴ ŘEHÁČEK, Jan. *Od Pardubic k českomoravskému pomezí*. Praha: Regia, 2016. *Tajemné stezky*. ISBN 978-80-87866-23-8. s. 15.

„Kaše“ ve vsi Mezilesicích¹⁵, jeden lán rolí za 50 kop českých grošů. Tomáš Ševira z Ostřešan v roce 1413 prodal bratrům Petrovi z Chrudimi a Matěji z Vestce své dědictví v Ostřešanech. Jednalo se o 8 prutů pozemků začínajících od chrudimských hranic, za které zaplatili bratři 200 kop českých grošů. Roku 1437 zapsala panna Bohuše z Rozhovic 700 grošů českých na dědinách Rozhovických, Mezilesicích a v Ostřešanech – panu Litkovi z Janovic. Anna a Kateřina Litkovy tyto dědiny zastavily své matce Machně a Vilímovi z Držela.¹⁶

Hlaváč z Dobrého Pole zapsal svůj dluh 600 kop českých stříbrných grošů na Ostřešanech Zdislavovi z Dobřenic a Janovi z Duba. Zapsání obsahovalo výtěžek z dvoru, popluží, platů, lesů, rybníků atd. Tito majitelé měli dát synovi Hlaváče – Habartovi 100 kop českých grošů, ale pokud by mu nezaplatili, tedy 10 kop českých grošů ročně by mu z nich museli platit.

V Ostřešanech zemřeli roku 1454 Vítek ze Záblatí a Jan z Přepych. Jejich jmění dal český král Ladislav Pohrobek – Čěnkovi z Klinštejna, který byl purkrabím Pražského hradu a v letech 1463 – 1480 královským prokurátorem. Jeho úkolem bylo vymáhat pohledávky krále vůči jeho dlužníkům. Téhož roku dal král Ladislav panu Janu Pardusovi, který byl český táboritský hejtman, kromě Pardubic a jiného majetku i jednoho úročníka¹⁷ v Ostřešanech. V roce 1491 zemřel v Ostřešanech Matěj Bezchleba z Koldína. Statky po něm dostal Jan ze Šelenberka. Jan působil jako nejvyšší kancléř a nejvyšší komorník. Ve sporech mezi katolíky a utrakvisty byl nestranným rozhodčím. Český král Vladislav Jagelonský obnovil dne 9. dubna 1493 listem pánům z Pernštejna právo k výplatě, mezi jiným na jednoho úročníka z Ostřešan. Roku 1496 Jan Makovský z Potštejna na Honbicích zastavil ves Nabočany a poddané lidi v Ostřešanech za 170 kop míšen - Slavatovi z Chlumu a z Košumberka.

O Pardubické panství měl zájem moravský velmož Vilém z Pernštejna. Hotovými penězi vyplatil münsterberské zástavy a roku 1491 celé panství koupil. Pardubice tím vstoupili do své zlaté doby. Páni z Pernštejna patřili v 15. a 16. století mezi nejbohatší šlechtu Českého království a byli ověnčeni vysokými tituly.¹⁸ Dne 15. května 1498 Slavatův syn Michal

---

¹⁵ Mezilesice = Medlešice

¹⁶ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 6.

¹⁷ Úročník = poplatník

¹⁸ BRONCOVÁ, Dagmar, ed. Kniha o městě Pardubice. s. 11.

převedel všechno právo na Ostřešany a Nabočany na Viléma z Pernštejna a 12. června 1498 mu prodal své jmění v Ostřešanech a dvůr kmecí v Blatě za 800 kop českých grošů.¹⁹

Dne 3. října 1499 prodal Jan z Kunčína a ze Zaječic, vše co měl v Ostřešanech, opět Vilémovi z Pernštejna za 46 kop a 48 českých grošů. Tímto rokem jsou Ostřešany trvale spojeny s pardubickým panstvím.²⁰ Zdejší panství se rozkládalo na cestě mezi Prahou a dalšími statky na Moravě. Jejich poloha byla jedním z důvodů, proč se Vilém o Pardubice zajímal. Během svého života připojil k městu okolní městečka a vesnice, mezi nimi i Ostřešany, takže v době jeho smrti roku 1521 se pardubické panství zdvojnásobilo.²¹

Z roku 1519 a 1526 jsou v Pardubicích prodejní záznamy o usedlostech v Ostřešanech. Obec tedy náležela k Pardubicím za Viléma a Vojtěcha z Pernštejna, není však jisté zda ještě za Jana z Pernštejna. K Pardubicím tedy Ostřešany náležely asi do roku 1535, protože před rokem 1547 patřil majetek obce městu Chrudim.²²

Roku 1547 musela Chrudim tento majetek, tedy Ostřešany, podstoupit z trestu králi Ferdinandovi I., protože ve šmalkaldské válce²³ se přidala Chrudim na stranu proti králi. Ferdinand I. zboží postupně rozprodával. Ostřešany snad již nebyly odprodány a zůstávají u pardubického panství.²⁴ Jan z Pernštejna byl kvůli dluhům přinucen roku 1558 vyjednávat o prodeji Pardubic s králem Ferdinandem I., který chtěl získat město pro svého syna Maxmiliána. Jaroslav tedy prodal Pardubice za 400 000 kop grošů míšenských. Jeho smrt roku 1560, tedy stejný rok, kdy město prodal, je téměř symbolická, protože tím zde končí jedno z nejvýznamnějších období pardubické historie.²⁵

Pardubické panství bylo rozdělené na rychty, ke kterým vždy náleželo několik vesnic. Roku 1588 náležely Ostřešany k tuněchodské rychtě. Ostřešany měly v té době 30 obyvatel, kteří museli platit rychtě daně, a to o sv. Jiří, kdy platili 31 kop 23 gr. 6 a půl denárů a o sv. Havlu platili totéž. Roku 1651 Ostřešany už měly rychtu, která byla v čp. 11. Ostřešanská rychta spravovala i několik jiných obcí mezi které patřily: Drozdice, Žižín, Černá za Bory,

---

¹⁹ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 10.

²⁰ Tamtéž, s. 10.

²¹ Tamtéž, s. 11.

²² Tamtéž, s. 11 – 12.

²³ Šmalkaldská válka dnes obvykle označuje období nepokojů mezi lety 1546 a 1547 na území Svaté říše římské. Tyto nepokoje probíhaly mezi císařem Karlem V. a protestantskými říšskými knížaty.

²⁴ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 11.

²⁵ BRONCOVÁ, Dagmar, ed. Kniha o městě Pardubice. s. 12.

Nemošice a Pardubičky.²⁶ V té době zde bylo 22 osadníků, 19 rolníků a 11 chalupníku – celkem tedy 52 vlastníků.

Za třicetileté války, tedy od roku 1618, se město Pardubice stává hlavní císařskou pevností východních Čech pro saská vojska knížete Jana Jindřicha. Pardubicemi i okolními obcemi procházely pluky Poláků, Chorvatů, Francouzů a dalších. Ani Ostřešanští obyvatelé nebyli ušetřeni třicetiletou válkou. Obec byla často rabována od švédských vojáků, kteří se zdržovali v Chrudimi.²⁷ Město Pardubice se začalo probouzet k novému životu až za vlády Leopolda I., který je osobně navštívil v roce 1680. Podepsal zde známý patent, který znamenal úlevu z roboty.

Na počátku vlády císařovny Marie Terezie, na samém prahu válek s pruským králem Friedrichem II. roku 1741, Pardubice obsadil pruský generál Kalkstein. O tři roky později se ve městě znovu usadila pruská posádka a zcela je vydrancovala.²⁸ Kromě Pardubic se vojsko usadilo a drancovalo i Ostřešany.²⁹ Osvícenský absolutismus se za Marie Terezie a Josefa II. projevil v Pardubicích mimo jiné počátkem manufakturního podnikání, rozvojem školství a stavebním ruchem. Slibný ekonomický rozvoj narušily až napoleonské války, kdy se tu opět objevily francouzské a později ruské uniformy.³⁰

Ze zrušení poplužního dvora v Mikulovicích roku 1780 bylo přiděleno šesti vlastníkům z Ostřešan 41 měr pozemků dominikálních. Ze zrušení dvora tuněchodského téhož roku, bylo přiděleno třiatvacetí vlastníkům 182 míry pozemků rustikálního a 110 měr pozemků dominikálních.

Prusko – rakouská válka, velký ozbrojený konflikt, který se ve své rozhodující části odehrál na území naší vlasti, vyvrcholila bitvou u Hradce Králové. Pardubice jako pevnost v té době už dávno svůj strategický význam ztratily, město sloužilo pouze jako proviantní záložní sklad. Po prohrané bitvě 3. července 1866 u Hradce Králové rakouská armáda urychleně opustila Pardubice, a tak sem mohla pruská vojska vstoupit bez sebemenších potíží a zůstat tady až do září. Prusové s králem Vilémem si zde zřídili hlavní vojenský stan. Město i okolní obce utrpělo v době několikaměsíční okupace velké materiální ztráty.³¹ Válka zasáhla i Ostřešany. Téměř všichni občané utíkali před Prusy do lesů, kdy nakonec ve vsi zůstalo pouze

---

²⁶ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 15.

²⁷ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 33.

²⁸ BRONCOVÁ, Dagmar, ed. Kniha o městě Pardubice. s. 13.

²⁹ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 33.

³⁰ BRONCOVÁ, Dagmar, ed. Kniha o městě Pardubice. s. 12 - 13.

³¹ Tamtéž, s. 13.

několik starších obyvatel. Obyvatelé se však po třech dnech vrátili zpět do obce, když zjistili, že jim nic nehrozí. Obec musela dodávat Prusům do Pardubic palivové dříví po dobu jejich trvání okupace obce, která trvala přibližně měsíc.³²

2.3 První světová válka

První světová válka, přinesla neblahý vliv na život zdejších občanů jako všude jinde. O počátku války, respektive o atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii Chotkovou, se místní obyvatelé dozvěděli ještě téhož dne, tj. 28. 6.1914.³³ Dne 25. července 1914 večer podepsal císař František Josef I. rozkaz o částečné mobilizaci. Veřejnost se o ní dozvěděla na svatoanenskou neděli 26. července 1914 a stále ještě věřila, že k vojenskému konfliktu nedojde. Za první mobilizační den byl určen 28. červenec. Tehdy vypovědělo Rakousko – Uhersko Srbsku válku.³⁴ Z Ostřešan bojovali ve válce následující občané: Novák Čeněk, Kořínek František³⁵, Pařízek Josef, Němec Rudolf, Svoboda František, Vinkler Emil, Štěpánek Josef, Štěpánek Václav, Kacafírek František, Jelínek Josef, Zamastil František, Hlásný Bohumil, Hlásný Josef, Čaban Josef, Jožák František, Kubík Antonín, Kubík Josef, Lukáš Hynek, Jírek Josef, Zelinka Čeněk, Kysela Čeněk, Radouš, Zima Antonín, Sedlák Josef a Kysela Jaroslav.³⁶

Obec se mohla honosit větším počtem legionářů, tedy jednotkami zahraničního vojenského odboje. Nejpočetnější složkou našeho zahraničního odboje byli příslušníci československých legií v Rusku. Někteří vojáci vstoupili do legií, protože chtěli hlavně uniknout ubíječícímu životu v zajetí, jiným skutečně šlo o samostatnost státu, ale většina se zřejmě dala jednoduše přemluvit, nalákat na hmotné odměny, na vidinu společenské prestiže po návratu do samostatné vlasti. Československé vojsko posílněné z řad zajatců se zapsalo do historie v bitvě u Zborova a formování československých legií na Rusi konečně dostalo masový ráz.³⁷ Mezi ruské legionáře z Ostřešan patřili: Novák František, Hebký Čeněk, Štěpánek Eduard, Ouřecký František, Sedláček Antonín, Kolář Josef, Jožák Antonín, Hlásný Stanislav, Kubík František, Řezníček Antonín, Valenta Antonín a Zelinka Čeněk.³⁸

---

³² SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 33.

³³ VÁCHA, František, Pardubice za světové války. Kronika současných událostí. Pardubice, 1936. s. 13.

³⁴ ŠEDIVÝ, Ivan. Češi, české země a Velká válka: 1914-1918. Praha: Lidové noviny, 2001. Česká historie, sv. 7. ISBN 80-7106-274-X. ISSN 1914-1918. s. 30 – 31.

³⁵ Toho to jména zahynuli dva občané

³⁶ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 68.

³⁷ KALVODA, Josef. Genese Československa. Praha: Panevropa, 1998. ISBN 80-85846-09-8. s. 106.

³⁸ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 69.

Italští legionáři byli především zajatci z frontových bojů, kteří byli vytrženi ze svého občanského života v Čechách, oblečeni do rakousko – uherských uniforem a posláni na italskou frontu. Jednalo se nejčastěji o představitele českého venkova a maloměsta.³⁹ Na italské frontě bojovali tito muži z Ostřešan: Cempírek Čeněk, Valenta Václav a Veselík František.⁴⁰

Stoupající drahota všech hospodářských plodin, jejich nedostatek, bída a hlad, to vše bylo údělem těch, aby zvýšenou silou konali práci i za ty, kteří byli nuceni jít do války. Cena obilí byla velmi vysoká, zvláště pšenice a žito. Cena 500 – 600 K za 100 kg nebyla neobyčejná. Vůbec všechny životní potřeby byly drahé a těžko dostupné. Rolníci kupovali nejvíce za výměnu, ať už to byl oblek, obuv, topivo nebo cokoli jiného. Za 1 tunu hnědého uhlí se výměnou dalo 150 kg pšenice. Nejhůře na tom byli ti, kteří neměli co vyměňovat. Byli to především dělníci a gážisté, z nich pak zvláště učitelé.

Stát obilí i dobytek rekvíroval pro svou potřebu a zemědělcům ponechal jen malý poměr na živobytí a setí. Proto zemědělci obilí schovávali, což bylo veřejným tajemstvím. Pro tyto případy se konaly kontroly, při kterých se obilí hledalo. V Ostřešanech byly tyto kontroly velmi časté. Jednou se kontrolovalo až třikrát za den. Když se při těchto kontrolách přišlo na ukryté obilí, nehlášenou porážku dobytka nebo na neodvádění příslušného množství potravin, musela se zaplatit pokuta, kdy její výše mohla být od 50 K do 200 K.⁴¹

Sociální dopady poklesu reálných příjmů obyvatelstva se stát pokoušel zbrzdít systémem nejrůznějších příplatků ke mzdě – drahotních přídatků, ošacovacích příplatků, příplatků na bydlení i na děti. Manželky vojáků dostávaly vyživovací příspěvky a mnoho žen pobíralo vdovské důchody za padlé muže.⁴²

2.3.1 Vzpomínky legionářů

Jen málo mužů z Ostřešan, kteří bojovali v první světové válce, se svěřilo se svými útrapami a zkušenostmi v boji. Jedná se tedy o cenná a jedinečná svědectví, která bych chtěla v této podkapitole nastínit. První vzpomínka patří ruskému legionáři Antonínu Jožákovi, který

---

³⁹ JUZA, Josef. Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou. Rychnov nad Kněžnou: Okresní úřad, 1998. ISBN 80-901757-5-9. s. 340.

⁴⁰ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 69.

⁴¹ Tamtéž, s. 70.

⁴² ŠEDIVÝ, Ivan. Češi, české země a Velká válka 1914-1918. s. 245.

byl odveden 4. 10. 1914 k 21. pěšímu pluku do Kutné Hory. Dne 28. 12. 1914 odjel na ruskou frontu, kdy ve svých pamětech popisuje, jak padl do zajetí kozáky.⁴³

„Dne 17. 2. 1914 bylo vyhlášeno, že nepřítel připravuje nástup na celé čáře fronty. V tu chvíli byly doplněny zásoby střeliva a konzerv a vyhlášen rozkaz k nástupu od vesničky Smirkovice k východu. Byl jsem vyslán jako přední hlídka vyšetřit, zda není nepřítel na kopci, kam měl náš pluk postupovat“.

„Vrchol kopce byl téměř holý, a jakmile jsme vylezli z úkrytu, nepřítel nás objevil a začala nežádoucí palba. Skryli jsme se a běželi dolů z kopce hlásit stanoviště nepřítele, který se nacházel na třetím kopci. Za soumraku jsme nastoupili podél lesa. Obcházel jsem kopec a blížili se k nepříteli. Nevím, jaký jsem měl pocit, ale tušil jsem cosi jako odpor proti rozkazu. Vždyť jsme šli proti bratrům Rusům“.

„Tma se otevřela světelnými krátery dělových výstřelů. Nepřítel spustil palbu. Nebem šlehaly rakety a země, které byla zasažena výstřely se barvila rudými výhněmi. Vzduch byl proříznut strašlivým hvízdodem, když v tom kamarád vedle mě vykřikl. Byl zasažen do břicha. Poklekl jsem k němu, ale v tom za keřem vidím kozáka. Zůstal jsem zírat do studené hlavně, vyšla rána a já jsem rychle lehl k zemi. Chvíli bylo ticho a já téměř nedýchal. Zůstal jsem osamocen s těžce raněným kamarádem. S tváří ve sněhu nadzvedávám hlavu a vidím nad sebou stát několik kozáků. Byl jsem zajat bratry Rusy, abych po útrapách v zajetí mohl v příhodné době vstoupit do československých legií a bojovat za samostatnost daleké vlasti“.

44

Roku 1916 se Antonín Jožák přihlásil do československých legií a byl zařazen k V. pěš. pl. T. G. Masaryka. Prodělal anabasi a 14. 8. 1920 se vrátil na lodi z Vladivostoku přes Singapur, Aven, Suez, Terst domů.⁴⁵

Další vzpomínka je legionáře Josefa Koláře, který narukoval 15. 4. 1915 k 21. pěšímu pluku do Kutné Hory. Na ruskou frontu odjel 3. 7. 1915 a při ústupu u Lucka přešel k Rusům. Jeho paměti se týkají slavné bitvy u Zborova. *„Soustředovali jsme se jako dobrovolníci československé brigády v okolí městečka Jezerné, na východ od Zborova. Bylo to v době, kdy jsme byli ještě nadšení ruskou revolucí, v domnění, že rozhodným zásahem ruské revoluční armády bude uskutečněn mír a nám umožní žít v samostatném státě“.*

---

⁴³ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 46.

⁴⁴ Tamtéž, s. 49.

⁴⁵ Tamtéž, s. 46.

„Na sjezdu jihozápadní armády v Podolském Kamenci delegace naší československé brigády se přihlásila za útočnou jednotku, která měla provést hlavní útok. Po provedené koncentraci jsme byli zařazeni do 49. tělesa, jemuž velel generál Sekivačev. U Cecové, poblíž městečka Zborova, jsme měli vystřídat Findlanské pluky, které pro svou nespolehlivost měli odejít do týlu ruské armády. Když jsme přišli do zákopů, dívali jsme se na sebe překvapení nezpůsobitelnými zákopy pro boj, který se čekal. Když se prolomil led nedůvěry mezi námi a Rusy, ukázaly nám močály, v kterých byly ukryty náboje“.

„Dne 1. 7. jsme byli svědky velké bitvy VII. Armády, která v okolí Koňuch prolomila frontu nepřítele. V noci na 2. 7. jsme byli všichni v zákopech připraveni na boj. V hlavě se mi míhali vzpomínky na předešlé bitvy, na všechny útrapy, na krásné chvíle s bratry legionáři, na rodnou vesnici, na mámu a tátu. V tom velitel zvedl ruku a zvolal „Ku předu!“ Rota za rotou, celá lavina se hnala vpřed. Vyskakovali jsme ze zákopů a v kouři a dešti ocelových střel, jsme letěli ku předu“.

*„Jako první jsme padali do nepřátelských zákopů, které byly skutečnou pevností. Nepřítel byl rozdrčen a fronta prolomena v délce 6 verst a hloubce 4 verst. Československá brigáda zvítězila proti téměř čtyřnásobné přesile nepřítele, proti technické přesile a výborným rakouským zákopům. Naše brigáda dokázala celému světu, jak Čechoslováci se dovedou bít za svou samostatnost. Dne 4. 7. 1917 v mohyle nad Cecovou za stálého rachotu děl bylo pochováno 98 bratrů“.*⁴⁶

Josef Kolář se přihlásil do československých legií 6. 7. 1916 v Kyjevu. Dne 13. 4. 1920 odjel z Vladivostoku s 20. transportem na lodi Mount Vernon přes Japonsko, Ameriku do Terstu. Do vlasti se vrátil 14. 8. 1920.⁴⁷

---

⁴⁶ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 50-51.

⁴⁷ Tamtéž, s. 46.

2.4 První republika

Dne 28. října 1918 byla vyhlášena samostatná Československá republika. Ve všech částech země propukly radostné oslavy. I v Ostřešanech byl tento památný den oslaven důstojně. Obcí procházel velký průvod lidí a dětí v čele s místní kapelou. Na památku založení naší republiky byly vysazeny roku 1919 tzv. „lípy svobody“, které jsou zasazeny před vchodem do kaple.⁴⁸

Po vzniku Československé republiky a v prvních poválečných letech svobodné republiky byl nejen v Pardubicích, ale i v Ostřešanech vytvořen zcela nový prostor pro podnikání. Až do světové hospodářské krize měl průmysl vzestupnou tendenci a ještě v roce 1938 bylo registrováno téměř tři tisíce živností. Hospodářská krize měla pochopitelně také na zdejší průmysl drtivý dopad. Na jejím počátku v roce 1929 bylo v Pardubicích zavřeno 37 podniků.⁴⁹

Dle zákona ministerstva vnitra ze dne 14. dubna 1920 vydalo toto ministerstvo se státním statistickým úřadem roku 1923 „Statistický lexikon obcí v Čechách“, ve kterém se uvádí zdejší obec už pod jménem Ostřešany.⁵⁰

Po první světové válce byla velká poptávka po stavebních místech, a tak se obec cítila povinnost vyhovět žadatelům a odprodala jim některé parcely, na kterých vznikaly nové části obce. Před zahájením tohoto stavebního ruchu v roce 1918 čítala obec 150 čísel popisných a k roku 1937 už 215 čísel popisných. V roce 1924 se obecní zastupitelstvo usneslo o zavedení telefonu do Ostřešan a zřídilo telefonní hovornu v budově staré školy, kam byla později umístěna i veřejná obecní knihovna. Více se období první republiky budu věnovat v následujících kapitolách.⁵¹

2.4.1 Památník obětem světových válek

Dne 15. 7. 1934 byl v Ostřešanech odhalen pomník obětem první světové války, podle návrhu architekta Karla Řepy z Pardubic a návrh sochy je dílem akademického sochaře Miroslava Baši z Pardubic. Základ pomníku z umělého kamene postavil kameník z Rosic nad Labem Václav Marek. Žulovou kostku poskytl firma Komárek z Letovic na Moravě a bronzovou sochu raněného vojína s písmeny odlila firma Mašek z Prahy. Do základu pomníku byly uloženy pamětní spisy a mince. Náklad na pomník činil celkem 23 000 Kč.

---

⁴⁸ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 69 – 70.

⁴⁹ BRONCOVÁ, Dagmar, ed. Kniha o městě Pardubice. s. 15.

⁵⁰ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 74.

⁵¹ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 52.

První podnět ke stavbě pomníku byl už roku 1921. Toho roku pořádali legionáři ples, z něhož vybrali 2000 Kč. Do obecního rozpočtu byla dána položka 3000 – 5000 Kč, která dopomohla přikročit k jednání. Roku 1934 byl zvolen výbor pro postavení pomníku, který měl 17 členů. Předsedou byl zvolen J. Ouřecký, místopředsedou K. Fiedler a jednatelem A. Sedláček.⁵²

Při odhalování pomníku byla pořádána slavnost, která byla zahájena slavnostním průvodem, který vyšel od obecní radnice ve 13 hodin. V čele průvodu pochodovala čestná četa železničního pluku z Pardubic a legionáři. Za nimi šel vládní rada dr. Jaroslav Vítek, okresní hejtman s hosty, pak následovala školní mládež v národních krojích, která zpestřovala průvod, dále pozůstalí a přátelé po padlých vojínech, spolek Žižka z Chrudimi s praporem AFK Ostřešany, hasičské sbory a občané místní i z okolí.⁵³

Když tento mohutný průvod došel na místo, byla vztyčena u pomníku československá státní vlajka a předseda výboru pro postavení pomníku Josef Ouřecký přivítal přítomné a přečetl uvítací telegramy. Projev za městskou radu v Pardubicích pronesl kavárník František Štěpánek. Kapitán ruských legií Rudolf Robl, řídící učitel z Pardubic, přednesl slavnostní řeč. Promluvil o významu památníků, že jejich hlavním úkolem je hlásat památku těch, kteří za první světové války pro naši svobodu a vlast padli. Ale také o lásce k národu a hrdinství, z kterého vykvetla naše svoboda. Po tomto projevu promluvil protektor slavnosti vládní rada dr. Jaroslav Vítek o účelu uctění památky padlých v první světové válce. Následovalo sborové a sólové přednesení školní mládeže a místního dorostu. Památník byl předán předsedou místní osvětové komise do opatrování obce a státní hymnou byla slavnost u pomníku ukončena. Celková návštěvnost byla asi 2000 účastníků. Při obecní zábavě koncertoval místní hudební sbor a 80 žáků předvedlo národní tance.⁵⁴

---

⁵² Tamtéž, s. 43.

⁵³ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 193.

⁵⁴ Tamtéž, s. 194 – 195.

3 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA OBCE

Obec Ostřešany leží na náhorní rovině, která se mírně zdvihá na jižní straně od Nemošic a táhne se na západní straně od mikulovického kopce. Ostřešany, lidově Vostřešany, je jedna z nejstarších osad ve svém okolí. Název obce Vostřešany vznikl z patrně „vostrých střech“, kterých se zde nacházel hojný počet.⁵⁵

3.1 Pozemky

Okolo Ostřešan bylo mnoho lesů, které byly později z hospodářských důvodů proměněny v pole a louky. Půda pozemků byla většinou velmi úrodná. Na severní straně obce směrem k Pardubicím se nacházela půda lehčí, smíšená s pískem. Na východní straně byla půda těžká, jílovitá a se šterkovitým spodkem. Na jihu a západu byla půda hlinitá.⁵⁶

Východní část je od středu obce vzdálená asi půl hodiny a říkalo se jí na Průhoně, jelikož zde býval široký průhon, nebo také na Jelení. V této části obce se nacházelo celkem 12 čísel popisných, jejichž majitelé byli: Kolář Fr., Nováková P., Kořínková A., Hanzl Jos., Křičenský V., Křičenský Vinc., Štěpánek Fr., Beran Fr., Chmelík J., Roztočil J. a Kysela Fr.

Další část obce se nazývala v Ráji na severní straně. Od hlavní silnice u kaple na jižní straně se říkalo v Chrudimské nebo v Prasenské ulici. Nejzápadnější část obce se nazývala na Začanech a nejnovější část proti nové škole k severozápadu byla pojmenována, podle zvláštní stavební linie v Betlémě a na návsi v Trychtýři.⁵⁷

Mezi další pozemky patřily – na Borkách, na Lhotách, na Obci, v Loučkách, v Houdku, v Rusku a v Zlodějnicích. Nejlepší pozemky byly na Familiích, v Příčkách a na Hlínách, kde se na začátku 19. století pálily cihly. Mezi další velmi kvalitní pozemky patřily v Hrobech, Bábin záhon a v Sloupu.

Za prusko – rakouské války roku 1866 táhlo obcí Ostřešany ruské vojsko, podle kterého jsou pojmenovány některé pozemky. V Rusku se říkalo proto, že zde zmíněné vojsko na svém pochodu odpočívalo a pozemek v Hrobech je pojmenován, jelikož tady mnoho ruských vojáků zemřelo na mor a byli zde pochováni. V Zlodějnicích byly nejdéle lesy, do té doby než se vykácely. V těchto lesích se dříve skrývali zloději, a proto bylo nebezpečné tudy chodit. Na

---

⁵⁵ SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 2.

⁵⁶ Tamtéž, s. 10.

⁵⁷ Tamtéž, s. 11 – 12.

konci úvozu, který odtamtud vedl k Tuněchodům, byla výstražná tabulka s nápisem „Tudy nechod“.⁵⁸

3.2 Silniční komunikace

V Ostřešanech se nacházely do 80. let 19. století pouze prašné cesty, které byly ve špatném stavu. Proto bylo v zájmu obce postavit silnice, kdy první silnice se stavěla roku 1881 z Dražkovic přes Ostřešany k Tuněchodům. Tato silnice je i v současné době hlavní tepnou v obci. Původně měla vést od Dražkovic k Mikulovicím a pak teprve do Ostřešan, ale roku 1879 se obecní výbor usnesl, že se silnice povede přímo, mimo Mikulovice. Při kopání zeminy na silnici před domy Rychtera čp. 37 a Křivky čp. 58 byly nalezeny staré lidské kosti a zbraně, které byly přeneseny a zakopány na mikulovickém hřbitově.⁵⁹

V místech, kde stojí nyní kaple, bylo několik starých domků, které stavbě silnice překážely. Domky náležely Bukačovi, Dostálovi, Jiroutovi, Svobodovi a pátý byl obecní pastouškou. „Zvláštní náhodou“ domky vyhořely a majitelům už nebylo dovoleno v těchto místech znovu stavět. Díky tomu, se dále pokračovalo ve stavbě silnice. Obecní výbor chtěl od pohořelých spáleniště odkoupit, což se mu podařilo. Svobodovi vyplatil 335 zlatých, Jiroutovi 260 zlatých a Bukačovi 400 zlatých. Obtíže byly ale s Dostálem, který nechtěl spáleniště prodat. Obecní výbor mu nabídl jiné stavební místo, ale Dostál odmítl. Roku 1889 se usnesl obecní výbor zaplatit mu za spáleniště 200 zlatých, protože na výměnu přistoupit nechtěli. Mezi tím Dostál zemřel a roku 1890 bylo usneseno po projednání pozůstalosti, že se spáleniště odkoupí a vše tím skončí.⁶⁰

Roku 1885 byla vystavěna silnice do Nemošic. Původně měla vést od Nemošic do Tuněchod, mimo Ostřešany, ale na žádost obce byla vedena nynějším směrem.

Nákladem 8428 zlatých byla roku 1891 vystavěna silnice k Chrudimi. Než došlo ke stavbě, vedli místní obyvatelé spor, kudy silnice povede. Někteří občané chtěli, aby vedla Prasenskou ulicí a úvozem, kde vedla cesta k Chrudimi. Lidé se odvolávali na to, že povede přímo ze středu obce a bude kratší. Část občanů chtělo, hlavně ze západního konce vsi, aby se silnice stavěla směrem k Mikulovicím, kde vede odbočka na Chrudim. Odůvodnili to tím, že se bude do budoucna obec tímto směrem rozšiřovat a že je to lepší spojení mezi Pardubicemi

---

⁵⁸ SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 12.

⁵⁹ Tamtéž, s. 14.

⁶⁰ Tamtéž, s. 14 – 15.

a Chrudimí. Když vlivný průmyslník pan Wiesner a chrudimský cukrovar nabídli obci finanční výpomoc na stavbu silnice, byla věc rozhodnuta ve prospěch západních obyvatel.⁶¹

Nejdéle se stavěla silnice k obci Mikulovice. Potřebný kámen na štět silnice od mikulovického kostela až k erární silnici, se nabídl uhradit ze svých nákladů mikulovický farář Tomáš Střebský. Ostřešany měly s Mikulovicemi úmluvu o štětování silnice, ale Mikulovice tuto úmluvu nedodržely, a proto podle protokolu z 30. ledna 1876 bylo usneseno vymáhat na obci stavbu silnice soudně. V Pamětní knize obce Vostřešany je záznam, že zdejší silnici byli povinni stavět také někteří místní občané, mezi které patřili František Vacek, Václav Štěpánek a Matěj Jánský. V knize není ovšem uvedeno, z jakého důvodu museli silnici stavět. Silnice k Ostřešanům byla poštěrkována a dokončena až roku 1919.⁶²

Všechny silnice, které procházely skrze obec, byly okresní, což znamenalo, že veškerý udržovací náklad hradil okres, tedy okresní správní komise. O zdejší silnice se starali tři okresní cestáři. František Hebký a Josef Zima bydleli v Ostřešanech. Pan Hebký udržoval silnici od křížku ze vsi do Zlodějnic k chrudimskému katastru a do Mikulovic k erární silnici. Pan Zima obstarával potřebné práce na silnici od Dražkovic přes Ostřešany až k tuněchodským hranicím. Třetí cestář spravoval silnici od zdejší silniční křižovatky až do Nemošic, jeho jméno ovšem není v Pamětní knize obce Vostřešany uvedeno. Než byly v Ostřešanech zřízeny silnice, vydržovala si obec svého vlastního cestáře. V protokole obecního zastupitelstva z roku 1877 stálo, že obec platila svému cestáři Václavu Menšíkovi 100 zlatých roční služby, byl ale po roce služby propuštěn, protože nedodržoval své povinnosti.⁶³

Na schůzi obecního zastupitelstva dne 26. června 1924 bylo usneseno, že se pořídí na jedné straně silnice přes celou obec chodníky. Tento projekt vyžadoval nemalé finanční náklady, a proto se usneslo, že se chodníky budou stavět postupně. Pro rok 1924 se na tento účel uvolněno 30 000 K. V době, kdy bylo vše schváleno, se nejprve vyměřil odpad vody a poté byly přivezeny cementové roury, které se kladly do silničního příkopu od Hebkých až k Janským proti kapli.⁶⁴

---

⁶¹ SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 16.

⁶² Tamtéž, s. 17.

⁶³ Tamtéž, s. 18.

⁶⁴ Tamtéž, s. 79.

3.3 Správa obce

Roku 1861 došlo k vydání Schmerlingovy ústavy a při její realizaci byl 5. března 1862 vydán říšský obecní zákon č. 18 ř. z., jímž se vyměřovala základní pravidla pro jednotlivé země. Ty měly na tuto ústavu reagovat vydáním vlastního obecního zřízení. Zřízení vycházela ze stejného základu, byla postavena na stejných principech a lišila se jen v podrobnostech. Vztahovala se na všechny obce zemí vyjma statutárních měst.⁶⁵

Osobami, které bydlely v obci, byly občané, ale i přesporní. Občané byli příslušníci, kteří měli domovské a volební právo v obci. Mezi přesporní patřili všichni ostatní obyvatelé obce, kteří nebyli občany. Neměli tedy volební právo, nemohli mluvit do obecního hospodářství a za jistých okolností mohli být obecním výborem z obce vypovězeni.⁶⁶ Kdo chtěl dříve bydlet v Ostřešanech, musel dostat obecní povolení. Jestliže vzal k sobě někdo cizího příslušníka bez povolení, byl obecním výborem pokutován. Když se cizí příslušníci nevhodně chovali, mohli být z obce vykázáni. Tento případ se stal Janu Mládkovi z Rokytna roku 1876, který dostal z obce výpověď, protože jeho manželka kradla na polích a syn byl podezřelý ze žhářství.⁶⁷

Obecní záležitosti zastupoval obecní výbor a představenstvo. Představenstvo obce se skládalo ze starosty a nejméně dvou obecních radních. Obecní výbor měl právo, aby si zřídil poradní a přípravní sbory v podobě komisí, kdy jejich počet a velikost si sám stanovil. Členy obecního výboru volili oprávnění voliči. Platil-li někdo alespoň šestinu přímé daně v obci, měl v obecním výboru virilní hlas. Každý volitelný a řádně zvolený občan byl povinen přijmout volbu. Výjimky tohoto pravidla byly přesně stanoveny. Obecní výbor a představenstvo se volily na tři roky, ale zůstávaly ve funkci tak dlouho, dokud se nezřídilo nové obecní zastoupení.⁶⁸

Do samostatné působnosti obce náležela především správa obecního jmění a záležitosti vztahující k obecnímu svazku. Dále obec přihlížela na bezpečnost obyvatel, pečovala o zachování obecních silnic, cest a jejich bezpečnou sjízdnost. Vykonyvala polní policii a policii vztahující se k potravním záležitostem, přihlížela k prodeji na trhu, dohlížela na míry a váhy, pečovala o zřízení a udržení národních škol.

---

⁶⁵ SCHELLE, Karel. Dějiny veřejné správy. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-374-7. s. 70.

⁶⁶ Tamtéž, s. 71.

⁶⁷ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 22.

⁶⁸ SCHELLE, Karel. Dějiny veřejné správy. s. 71 – 72.

Pro problémové obyvatelé měla obec Ostřešany svou věznici. Nacházela se v obecním domě, čili v pastoušce. Když roku 1881 pastouška vyhořela, byla věznice zřízena na dvoře domku čp. 34. Po první světové válce se věznice v obci přestala používat.

Pořádek v Ostřešanech udržoval obecní strážník, který měl dohlížet hlavně na bezpečnost v obci a dodržování obecních vyhlášení. V průběhu noci se o bezpečnost občanů staral ponocný. Ten měl celou noc bedlivě hlídat a za špatného počasí se mohl ukrýt do dřevěné boudy, která stála u silnice v rohu u Prasenské ulice. Za ponocování měl ponocný roku 1874 dva dílce polí s 50 zlatých ročně a o dva roky později už dostával 120 zlatých ročně. Roku 1886 byl ponocný Novák udán četníkem, že leží místo ponocování v posteli a spí. Ponocnému byla dána od obecního výboru pokuta 1 zlatých pro ústav chudých s dokladem, kde ho starosta napomenul a dal mu výstrahu, že při podobném zanedbání své služby bude propuštěn. Roku 1887 byl ponocným Vincent Roček, který dostával plat 120 zlatých a byt k užívání zdarma. Po něm byl zvolen Vincent Konečný a roku 1924 Jan Hanzl, který byl placen 1500 zlatých ročně. Mimo noční hlídku byl povinen natahovat hodiny na kapli a na nové škole zvonit klekání.⁶⁹ Úmrtí nebo klekání se dříve oznamovalo zvoněním na obecní dřevěné zvoničce. Ta stála u staré školy, ale roku 1875 byla již tak chatrná, že se musela pořídit zvonička nová, která měla podobu věžičky na nové škole a stála 14 zlatých a 23 krejcarů.⁷⁰

Polní hlídač dohlížel na pořádek na poli především proto, aby se nekradlo. Dostával v 70. letech 19. století jedny boty, šaty, byt a 120 zlatých ročně. Od roku 1875 měl roční příplatek 20 zlatých a roku 1878 místo oděvů dostal 15 zlatých. Na léto se byli zaměstnávani hlídači dva. Když neplnil jeden z nich své povinnosti, musel být ze služby propuštěn. Totéž platilo i pro ponocného.

Obecní sluha musel pomáhat starostovi a byl povinen bubnovat, když v noci hořelo. Stejným způsobem musel oznamovat starostova oznámení. Ohlašování bubnem bylo zavedeno od roku 1874, kdy obecní zastupitelstvo koupilo buben za 6 zlatých. Bubnovat při požáru se přestalo zřízením hasičského sboru, který oznamoval poplach troubením na trubku. Obecní sluha zastával i povinnosti obecního strážníka, kterými byli Novák Josef, Křivka Karel, Zuna Václav a Hnuta Václav.⁷¹

Starosta obce dostával za svou vykonanou práci z obecních příjmů 1000 K ročně a 200 K na vytápění úřední místnosti v jeho vlastním domě, protože obec neměla žádnou obecní

---

⁶⁹ SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 23.

⁷⁰ Tamtéž, s. 24 – 25.

⁷¹ Tamtéž, s. 26.

úřadovnu. Bývalí starostové: z dob rychtářů připomínám Františka Ročka a po něm Josefa Štěpánka, Antonín Vlasák 1865 – 1868, František Jiroutek 1868 – 1874, František Vacek 1874 – 1889, Antonín Vlasák 1889 – 1892, Josef Vopelák 1892 – 1895, František Jiroutek 1895 – 1902, Julius Kučera 1902 – 1905, Rudolf Semonský 1905,⁷² Vincenc Adamec 1905 – 1908, Josef Svoboda 1908 – 1911, Ladislav Kabrhel 1911 – 1919, František Pejcha 1919 – 1923 a František Hebký od roku 1923. Finance obce obstarával účetní Václav Čaban, kdy za tuto funkci dostával 800 K a za písařskou práci 200 K.⁷³

Finance získávala obec z obecních pozemků, obecního domu – tedy pastoušky a z kontribučního fondu. Do obecní pokladny byly dávány peníze za povolení hudby nebo za pokuty z dělání škody na polích. Roku 1865 – 1868 se platilo za povolení ke svatbě a to 20 krejcarů, 50 krejcarů nebo 1 zlatý, podle bohatství ženicha. Obecní pozemky se pronajímaly a časem i odprodávaly. Platilo se za jeden sáh 20 krejcarů, 40 krejcarů, 25 krejcarů, 60 krejcarů, 65 krejcarů, 1 zlatý nebo 1 zlatý 50 krejcarů. Obec měla kromě příjmů, také výdaje a to například za chudé obyvatele. Platila jim peněžité příspěvky a náklady za léčení, poskytovala jim zdarma byt a slevovala školné. Ostřešany podporovaly i různé cizí dobročinné účely. Na pomník bratranců Veverkových v Pardubicích darovala obec 30 zlatých.⁷⁴

Občan republiky se musel i v Ostřešanech vyrovnat s novým demokratickým systémem, který se měl vyzkoušet v obecních volbách roku 1919. Volební řád přiznával všeobecné, rovné, tajné a přímé hlasovací právo mužům i ženám starším 21 let věku, pokud bydleli trvale aspoň tři měsíce v obci. Zvolen mohl být občan, jenž dosáhl 26 let, pokud tu bydlel alespoň rok. Volební období bylo nyní čtyřleté. Systém spočíval v poměrném zastoupení politických stran, jež se ucházely o mandáty sestavením vázaných kandidátních listin.

3.4 Zemědělství

Zemědělství poskytovalo od nejstarších časů společnosti obživu a patří neoddělitelně k venkovu. I když její počátky lze hledat v pravěkých a starověkých civilizacích, na vývoj tradičního zemědělství ve střední Evropě a českých zemích měla zásadní vliv doba velké

---

⁷² Byl starostou jen několik měsíců, protože ve věku 32 let zemřel.

⁷³ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 26.

⁷⁴ Tamtéž, s. 23.

středověké kolonizace, která konstituovala sídelní a etnický obraz země a zavedla technologii zemědělských prací.⁷⁵

Výrazné politické, hospodářské a sociální změny přinesl rok 1848, protože zrušení roboty a poddanství umožnily modernizaci zemědělské výroby rolníků a následný rozvoj potravinářského průmyslu. Středověká trojpolní soustava obdělávání polí, založená na cirkulaci ozimu, jaře a úhoru, ladem ležící půdy sloužící jako pastvina, byla s konečnou platností v druhé polovině 19. století nahrazena střídavým systémem. V něm našly své pevné místo vedle obilnin také okopaniny a píce.⁷⁶

Ostřešanští obyvatelé se živili především polním hospodářstvím a chovem dobytka. Mezi pěstované druhy obilí patřila pšenice, ječmen a oves. Důležitou plodinou byl hrách, který významně doplňoval obiloviny. V lidové stravě se považoval za vydatné jídlo a vařil se obvykle v době, kdy hospodáře čekaly těžké práce. V zahradách se pěstoval větší popínavý hrách, na polích se do úhoru sel menší polní hrách. Čočka a fazole měly menší význam a objevovaly se jen jako zahradní plodina. Hlavní plodinou byla ovšem cukrová řepa, které se před první světovou válkou sklídilo 10 000 tun a po roce 1923 7000 tun. Cukrová řepa se objevila až koncem 18. století, ale cukrovary se začaly budovat ve třicátých letech 19. století. Odvážela se hlavně do rolnického cukrovaru v Chrudimi, Hrochova Týnce nebo do Pardubic. Dobře se zde dařilo zimnímu jeteli, vojtěšce a čekance, která se svážela do Frankovy sušárny v Pardubicích. Brambor a zelí se sázelo málo, jen pro domácí potřebu. K hnojení se kromě přírodního hnojiva používal kompost a umělé hnojivo, mezi které patří superfosfát, tedy minerální hnojivo rozpustné ve vodě a Thomasovy strusky, které patří mezi fosforečná hnojiva.⁷⁷

U vsi rostlo mnoho ovocných stromů, mezi které patřily nejčastěji třešně tzv. májovky, pecičky a křupky. Ty byly vysázeny před novou školou a podél silnice k mikulovickému kostelu. Po stranách silnic k Chrudimi, Dražkovicím a Tuněchodům byly zasazeny především švestky, ale také višně. Mezi nejstarší odrůdy jablek patřily gránské hranáče, vitol - sláďata, boskoopské červené – koženáče, průsvitná letní - ječnišťata, panenská, zlaté renety, jahodové, holovouské malinové - malináče, car alexandr a míšeňská. Dalšími sázenými ovocnými stromy byly hrušeň, lískový a vlašský ořech, ryngle a meruňka. Na zahrádkách se pěstoval

---

⁷⁵ VÁLKA, Miroslav. Sociokulturní proměny vesnice: moravský venkov na prahu třetího tisíciletí. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-3908-7. s. 73.

⁷⁶ Tamtéž, s. 74.

⁷⁷ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 48.

angrešt, rybíz a maliny, ale hlavně pro děti než na prodej. Někteří hospodáři pěstovali i vinnou révu.⁷⁸

Ze zvířat se nejvíce choval hovězí dobytek a to především na živnost. Chov koní v obci téměř nebyl. Když některý z rolníků chtěl hříbě, tak se klisny připouštěly v hřebčinci v Nemošicích. K pomocným pracím na poli či k tahu se užívali kromě koní také volí a menší zemědělci zapřahali krávy. Ve velkém se chovali prasata a chudší lidé nebo rolníci měli kozy. Téměř v každém domě měli králíky a to buď v králikárnách nebo volně běhající po chlévě. Mezi zvířata, která nechyběla v žádném hospodářství, byly slepice, husy a kachny. Pro zálibu se chovali i holubi a včely. V okolí Ostřešan bylo málo medonosných rostlin a tak se musely včely přikrmovat. Mezi včelaře patřili Kysela Čeněk, Jiroutek František, Adamec Vincenc, Hebký František a Voves František.⁷⁹

3.5 Obydlí

V minulosti bylo v našem okolí dost lesů, což dodnes dosvědčují dochované názvy míst v našem katastru. Naši předkové měli tehdy dostatek dřeva. Obydlí si stavěli z hrubě přitesaných kmenů, pevně sroubených. Dřevěné stavby v obci dnes takřka vymizely. V 19. století byly domy stavěny z kamene, z cihel, v novější době i z různých kombinací stavebních hmot – betonu, cihel apod.

V Ostřešanech bylo postaveno k roku 1937 z cihel 150 domů, z kombinace cihel a báchorů 30, z kamene a cihel 18, z báchorů 6, z kamene 5, z cihel a dřeva 2, ze dřeva 2, z dřeva a kamene 1, ze škvárobetonu 1. Uvedená byla jen obytná stavení. Střechy bývaly zpravidla dřevěné nebo šindelové. Měly jednoduchou nebo zdobenou lomenici, nad kterou byla kukla, která byla někde ukončena makovičkou. Zpravidla pod kuklou bývalo pamětní prkno – záklopa, do níž byl vryt rok postavení gruntu, jméno hospodáře, nějaká žertovná průpovídka apod. Písmo bylo obarveno červenou nebo černou barvou.

Domek čp. 71, který byl celý dřevěný, měl na záklopě švabachem napsáno: „*Léta Páně 1793 vyzdvižena jest tato lomenice nákladem Václava Konečného dne 10. juli. Mistr Jan Černej.*“ Podobnou lomenice, ale na větším a širším stavení, se nacházela na domě čp. 45. Místo kruhovitých světlíků měla dva výřezy podoby kohouta. Na záklopě byl nápis: „*Pochválen buď Ježíš Kristus, Léta Páně roku 1791 vyzdviženo jest z nákladu Josefa Drábka*

---

⁷⁸ SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 36.

⁷⁹ Tamtéž, s. 49 – 50.

souseda vostřešanského dne 29. aprila. Mistr H.“ Pěkná lomenice byly i domů čísel popisných 33., 9. a 99. Záklopa lomenice čp. 91 měla nápis: „*Pochválen buď Ježíš Kristus. Nákladem Matěje Vosáhli a pomoci boží tato lomenice je vyzdvížena dne 17. března 1834 – tesař: František Pleskot Tomari.*“

I střešní krytiny šli s časem. Dříve se používalo hodně došků, které měli hospodáři vždy při ruce. V roce 1938 se nacházely na domech tyto krytiny - tašky 194 domů, došky 9, šindel 4, eternit a lepenka 3 a břidlice 2.⁸⁰

3.6 Pošta a elektřina

Ostřešany spadaly pod poštu v Pardubicích. Když byla zřízena pošta v Medlešicích, byl učiněn návrh připojení k medlešické poště. Roku 1884 odmítl místní obecní výbor návrh na připojení a odůvodnil to tím, že poštovní posel často vyřizuje úřední zásilky v Pardubicích.

V roce 1887 se jednalo o tom, aby pošta byla zřízena i v Ostřešanech, ale protože nebylo pro poštu dostatek potřebných místností, nebyla v obci zavedena. Když se o něco později založila pošta v Dražkovicích, byly pod ní přiřazeny i Ostřešany. Prvním poštovním poslem byl Štěpánek František, po něm byl Zelinka Josef a roku 1924 Svoboda Jaroslav. Každý den poštovní posel roznášel poštu v Dražkovicích, Mikulovicích a okolo 13 hodiny v Ostřešanech.

Od srpna roku 1929 nastala v poštovním úřadě změna, že dosavadní poštovní posel J. Kubín byl přeřazen na Poštovní úřad v Pardubicích a na jeho místo byl jmenován J. Jukl, který obstarával poštovní donášku do zdejší obce místo něho. S poštovní zásilkou přicházel každodenně zřejmě po 12 hodině.⁸¹

Roku 1914 byla zřízena v obci elektřina, hlavně z důvodu osvětlení a provozu hospodářských strojů. Vše umožnila kabelová linka, která byla vedena z Pardubické elektrárny do Nemošic, Ostřešan, Tuněchod, Úhřetic, Dvakačovic, Stíčan, Hrochova Týnce, Přestavlk, Zájezdce, Řestok a do Chrasti. Elektrický kabel byl veden po severní straně silnice ke kapli, pak se přešlo na druhou stranu, kde kabel vedl až k transformátoru, který byl umístěn u zahrady Františka Hebkého. Dále vedení pokračovalo uličkou na jih ze vsi až do polí k Tuněchodům.

Prvními zájemci o elektrický proud byli: Čaban Václav čp. 31, Čaban Václav čp. 43, Chvojka Jaroslav, Jiroutek František, Kabrhel Ladislav, Kabrhel Čeněk, Kubík Antonín,

---

⁸⁰ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 23 – 24.

⁸¹ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 194.

Kučera Karel, Pejcha František, Radouš Josef, Řepa František, Sikáček Jan, Svoboda Josef, Štěpánek Otakar, Štupl František, Sedláček František, Víšek František, Vlasák Karel a Zelinka Josef. Celé elektrické zařízení vyšlo na 15 164 K a provedla ho firma Al. Duda Praha – Vinohrady.

Roku 1915 se chtělo připojit dalších 11 zájemců, a tak se hlavní síť musela prodloužit. Náklady s tím spojené, činily 4 633 K. Celkem, mělo zavedenou elektřinu k roku 1915 kolem 59 čp. Na tak velký počet členů, se ukázalo celé zařízení slabé, zvláště v době žní byla obava, že se transformátor spálí. Proto byl postaven druhý transformátor za 66 000 K.⁸²

---

⁸² SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 67.

4 NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT OBCE

Ostřešany spadají pod mikulovickou duchovní správu. K farnímu záduší kostela sv. Václava patřily i obce Mikulovice, Blato, Dražkovice, Medlešice a Tuněchody. Kostel sv. Václava je postaven na Mikulovickém kopci a tvoří dominantu celého regionu. Ostřešanští obyvatelé do kostela chodili na mše, křtiny, svatby a pohřby. Farní kostel sv. Václava pochází z druhé poloviny 15. století, ale předpokládá se, že kostel byl postaven již před rokem 1387. Nejstarší kostelní památkou je cínová křtitelnice z roku 1487. Za třicetileté války byl kostel sv. Václava vypálen i s celou vesnicí Mikulovice Švédy. Nový základní kámen byl položen 25. srpna 1768 a stavba byla dokončena roku 1769.⁸³

Tak jako nelze říci, kdy byl postaven prvotní mikulovická kostel, tak nejsou zprávy ani o přesném roku založení fary. První určitá zpráva o faře se týká 26. listopadu 1724, kdy v nočních hodinách vyhořela. Fara byla celá ze dřeva, tak ji oheň velmi živelně zachvátil. Vyhořely i všechny farní knihy až na jednu matriku z roku 1720. Roku 1730 byla vystavena nová fara celá z kamene. Ostřešany musely odvádět mikulovické faře roční desátek. Ze 40 čísel popisných bylo odváděno 19 strychů a 1 čtvrt žita. Z každého čísla popisného 1 libra másla a místo sýra 4 krejcarey. Na zelený čtvrtek odváděl sedlák 8 vajec, polosedlák 4 vejce a o svátcích, pouti a posvícení každý sedlák 2 koláče, polosedlák 1 koláč. Roku 1782 odváděli ostřešanští obyvatelé povinně obilí, ale místo lnu, másla, sýra, vajec a koláčů platili ročně 16 krejcarů.⁸⁴

Kolem kostela se rozkládá starý hřbitov, v jehož rozích jsou 4 kaple – medlešická, ostřešanská, blatská a dražkovická, kde se konaly pobožnosti o Božím těle. Hřbitov je dodnes společný, jak pro mikulovické, tak pro ostřešanské občany. Na jižní straně hřbitova se více pochovávalo než na straně severní, z důvodu, že zde byly silné prameny. Roku 1904 byl vystaven nový hřbitov, protože na starém hřbitově byl velký počet hrobů. Nachází se na jižní straně přes silnici mikulovicko – ostřešanskou.⁸⁵

---

⁸³ Arciděkanství Pardubice, Memorabilien Buch der Mikolowitzter Pharrey Anfangend vom 1. Jänuer 1836. s. 330 -345.

⁸⁴ Tamtéž, s. 523 – 527.

⁸⁵ ROSŮLEK, František Karel. Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: Dějinný a místopisný obraz. [s.l.: s.n.], 1904. s. 359 – 360.

4.1 Kříže

Kamenné kříže byly budovány od poloviny 18. století, ale hlavně v 19. století, které často nesou kamenný, litinový nebo plechový korpus Krista. Často jsou krásně reliéfně zdobeny. Mezi rameny mívají zobrazen motiv srdce, na konci ramen motiv květin, čtyřlístků nebo koleček někdy rozdělených na čtvrtiny. Ty mohou symbolizovat buď hostii, nebo čtyři apoštoly. Velmi časté je i reliéfní zobrazení kalichu, často s hostií, což symbolizuje přijímání pod obojí.⁸⁶

Od poloviny 19. a v první polovině 20. století se začínají objevovat litinové kříže na kamenném podstavci nebo žulovém soklu. Vyráběly se i železné kované kříže, které se na našem území vyskytují ve velkém počtu.⁸⁷

V Ostřešanech se nachází několik křížků. Na návsi blízko nové školy je na kamenném podstavci železný kříž a kolem něho železná zahrádka. Dříve tu stál dřevěný kříž, ale pro svoji zchátralost byl odstraněn. Roku 1827 byl na náklady obce vyhotoven nový kříž, který vytvořil kameník z Heřmanova Městce. Ale protože se kamenný kříž obci nelíbil, byl vytvořen nový kříž ze železa, kterému byl ponechán původní kamenný podstavec. Dne 24. 10. 1852 byl kříž posvěcen. Roku 1879 se tento kříž za 200 zlatých opravoval a stavěl se okolo něho zmíněný železný plot za 250 zlatých. Na přední straně kříže je nápis: *Pochválen buď kříži svatý, na němž byl Kristus pán rozpjatý. Znamením svatým nás požehnej, od smrti věčné zachovej!* Na zadní straně je: *Založeno 1827. Opraveno 1908.*⁸⁸

Na rozcestí mikulovicko – chrudimských silnic se nachází druhý kříž. Dal ho postavit na své náklady zdejší občan Antonín Komberec, který našel na půdě svého domu železný kříž. Ten nechal postavit a zasadit do kamenného podstavce. Na přední straně podstavce je napsáno: *Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!* Na zadní straně je nápis: *Kříž tento postaven ke cti a chvále Boží nákladem manželů Antonína a Marie Kombercových. Vostřešany L. P. 1894.*⁸⁹

---

⁸⁶ ŠIMEČKOVÁ, Pavla. Od kapličky ke křížku: průvodce po posvátných místech na Kovářovsku = From chapel to cross : a guide to sacred places in the Kovářov Region = Von Kapelle zu Kreuz : sakrale Kleindenkmäler rund um Kovářov. Praha: Plot, 2009. ISBN 978-80-86523-94-1. s. 19.

⁸⁷ Tamtéž, s. 20.

⁸⁸ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 18.

⁸⁹ Tamtéž, s. 19.

U silnice k Průhonu stojí třetí křížek, opět kamenný podstavec s železným křížem. Roku 1919 tento kříž nechal převést František Havlíček z mikulovického hřbitova na nynější místo. Kříž nese nápis: *Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! J. N. R. J.*⁹⁰

4.2 Kaple

Nejmonumentálnějšími sakrálními památkami jsou kaple a kapličky. Kaple se od kostelů často liší jen měřítkem, protože se jejich autoři inspirovali v okolních vsích a městech. Nechávala je stavět zbožná vrchnost, měšťané, ale i bohatí sedláci. Někdy bývaly postaveny na místech, kde původně stával kříž nebo zvonice. Nejintenzivnější výstavba proběhla od počátku 80. let 19. století do konce prvního desetiletí 20. století, kdy se v Čechách stavěly převážně návesní kaple.⁹¹

V Ostřešanech byla dávná touha, aby zbožní katoličtí občané měli po příkladu sousedních obcí svou kapli, v níž by se za místní osadníky sloužila mše svatá. Dané přání se obci konečně vyplnilo, když zbožná a bezdětná vdova po Františku Štěpánkovi, místnímu statkáři, Anna Štěpánková věnovala ze svých úspor 4000 zlatých rakouské měny obci Ostřešany. Paní Štěpánková měla výslovné přání, aby za tyto peníze byla uprostřed obce vystavena kaple ke cti rodičky Boží Panny Marie, v níž by se na posvícení konala mše svatá. Obec s radostným díkem tento šlechetný dar přijala.⁹²

Plán na stavbu kaple zhotovil stavitel Václav Kašpar, majitel cihelny v Mikulovicích. Obecní zastupitelstvo jej schválilo a roku 1898 došlo ke stavbě. Kaple byla nazvána Mariánská a jubilejní, protože v tomto roce císař František Josef I. dovršil 50 let svého panování. V mikulovické farní kronice se uvádí, že kaple se nazývá jubilejní podle papeže Lva XIII., který v tento rok, slavil 60 let svého kněžství. K vysvěcení kaple došlo téhož roku, tedy 1898 na jméno Panny Marie.⁹³

Kaple se nachází uprostřed obce, oltářem k východu. Na západní straně stojí vysoká věž, v níž jsou zavěšeny dva zvony. Věž se tyčí vzhůru k nebesům štíhlým železným křížem vpuštěným do plechové bání, kterou pro lepší vzhled pozlatil Antonín Sucharda. Na věži je připevněn hromosvod, který má kapli chránit před bleskem. Oltář v kapli je umělecké dílo od akademického sochaře Antonína Suchardy z Nové Paky. Harmonium je od firmy Lhota

---

⁹⁰ Tamtéž, s. 18 – 19.

⁹¹ ŠIMEČKOVÁ, Pavla. Od kapličky ke křížku: průvodce po posvátných místech na Kovářovsku. s. 30 – 31.

⁹² Arciděkanství Pardubice, Memorabilien Buch der Mikolowitzter Pharrey Anfangend vom 1. Jänner 1836. s. 630 – 632.

⁹³ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. 1A (Sk 538). s. 58 – 59.

z Hradce Králové, věžové hodiny od hodináře Hainze z Prahy a dva zvony byly od zvonáře Rudolfa Pernera z Českých Budějovic.⁹⁴

Zvony byly posvěceny budějovickým děkanem a kanovníkem Matějem Woneschem dne 1. 7. 1898. Větší zvon vážil 73 $\frac{3}{4}$ kg: *Ke cti a chvále Blahoslavené Panny Marie Neposkvrněné*. Menší zvon vážil 38 $\frac{1}{2}$ kg: *Ke cti a chvále sv. Františka z Pauly*. Dokončení stavby umožnila obec značným příspěvkem a menší zařizovací potřeby darovali někteří občané. Dle přání zakladatelky se mše slouží vždy na jméno Panny Marie a druhý den. Obec se zavázala, že přiveze i odveze kněze a za každou slouženou mši mu vyplatí 3 zl.⁹⁵

Zvony z kaple rekvíroval stát roku 1918 pro válečné účely, a tak byla kaple až do roku 1922 bez zvonů. Téhož roku podnikli občané mezi sebou sbírku na nové zvony. Sbírkou vynesla 4810 K, a tak byly pořízeny zvony nové od firmy V. Červený z Hradce Králové. Větší zvon váží 83 kg, je bez nápisu a laděný na tón „dis“. Menší zvon váží 51 kg a je laděný do tónu „h“. Na zvonu je nápis: *Ku cti Panny Marie byl jsem ulit nákladem občanů vostřešanských. L. P. 1922*. Svěcení zvonů se konalo 3. září 1922 a zavěšeny byly 8. září. Poprvé se jimi zvonilo 9. září 1922. Roku 1923 dala obec místo otevřeného příkopu u silnice před starou školou a kaplí vystavět krytý kanál z velkých cementových rour. Okolí kaple bylo upraveno a na zděném podkladě byl postaven drátěný plot. Náklad činil 20 000 K a uhrazen byl z obecních prostředků. V současné době se už plot okolo kaple nenachází.⁹⁶

Pro úplnost uvádím, jak byl oceněn veškerý stavební náklad a vnitřní zařízení kaple po jejím dostavění: budova 4500 zlatých., oltář 300 zlatých., památná deska nad portálem 50 zlatých, oltářní deska se sv. ostatky 8 zlatých, křížek na oltáři 1 zlatý 20 krejcarů, kalich, 4 svíce a zvonek 80 zlatých, misál a kanonické tabulky 28 zlatých, dva vyšívávané polštáře 10 zlatých (dar M. Jiroutkové), plátna na oltář 6 zlatých 50 krejcarů, konvičky s táckem 1 zlatý 25 krejcarů, ornáty – bílý a černý 69 zlatých, vyšívávané antependium 16 zlatých, zasklení a zámeček autentiky 1 zlatý 50 krejcarů, čtyři voskové svíce 3 zlatý, dva zvony na věži 193 zlatých, hodiny na věži 475 zlatých, harmonium 190 zlatých, stolička k harmoniu 3 zlatý, měděná kroupka 1 zlatý 40 krejcarů, tři obrazy 10 zlatých (dar Štěpánkové), kříž nad

---

⁹⁴ Arciděkanství Pardubice, Memorabilien Buch der Mikolowitzter Pharrey Anfangend vom 1. Jänuer 1836. s. 632.

⁹⁵ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 59.

⁹⁶ Tamtéž, s. 59.

kropenkou 50 krejcarů, květiny na oltář 10 zlatých (dar M. Vlasákové). Celkem 5957 zlatých 35 krejcarů.⁹⁷

---

⁹⁷ Tamtéž, s. 60.

5 SPOLKOVÝ ŽIVOT V OSTŘEŠANECH

Ostřešany měly v minulosti velmi pestrý spolkový život. V obci si spolky nacházely mnoho nových členů. Mezi nejvýznamnější spolky patřily bezpochyby tělocvičná jednota Sokol, Dělnická tělocvičná jednota (DTJ) a AFK Ostřešany. Protože venkovské obyvatele trápily požáry, vznikl v Ostřešanech i Sbor dobrovolných hasičů. Mezi ostatními spolky můžeme jmenovat Místní sdružení republikánského dorostu, který měl v náplni činnosti pořádání slavností a přednášek či divadelních představení.

5.1 Sokol

Dne 16. února 1862 byl založen spolek Tělocvičná jednota Pražská – později Sokol. Zakladatel Sokola Miroslav Tyrš mu dal heslo „Tužme se!“. Pozdravem Sokolů bylo slavné „Nazdar!“. Tyrš dal spolku ideu a program, organizační řízení a tělocvičný základ. Na tělocvik navázal i mravní a duchovní výchovu a to z národního hlediska, zaměřeného k všelidskému ideálu. Tyrš se stal náčelníkem celého Sokolu. Založil odborný časopis Sokol a začal organizovat schůze a plesy. Mezi první sokolské pracovníky patřili vynikající čeští muži z různých oborů národního života – bratři Grégrové. Mezi další sokolská hesla patřila: „Osobnost nic a celek vše“, „Ni zisk, ni slávu.“ Sokol vychovával k vlastenectví. Roku 1884 Tyrš zemřel, a protože nemohla být jen jedna ústřední organizace, dařilo se zřizovat organizace oblastní – tzv. župy. Roku 1887 k 20. výročí založení Sokola byl do Prahy svolán všesokolský slet.⁹⁸

Tělocvičná jednota Sokol byla v Ostřešanech založena 2. 5. 1920. Prvním starostou jednoty byl zvolen J. Komárek a náčelníkem K. Kubík. Do Sokola se přihlásilo celkem 46 členů. V jeho začátcích byla provedena v obci sbírka, která vynesla téměř 5000 Kč a 240 kg staré litiny. Ze staré litiny se zdarma ulilo 40 kusů činek. Cvičilo se ve staré škole a později v hostinci U Čabana čp. 31. Od svého založení až do roku 1928 pořádal Sokol mnoho tělocvičných, kulturních a zábavných akcí např. divadelní představení. Za 4000 Kč bylo zřízeno jeviště, na kterém se odehrávaly divadelní hry jako „Za tatíčka prezidenta, Vojnarka, Zvony, O lípě a králi a kováři a jiné, Husovy oslavy“. Konaly se i přednášky se světelnými

---

⁹⁸ TYRŠ, Miroslav. Dr. Miroslav Tyrš 1832-1932: k stým narozeninám zakladatele sokolstva Československá obec sokolská. Praha: Československá obec sokolská, 1932. s. 8.

obrazy a různá tělocvičná vystoupení. Roku 1928 pro malý počet cvičenců jednota zastavila svoji činnost, která byla obnovena v dubnu 1937. Při obnovení měla jednota 57 členů.⁹⁹

5.2 Dělnická tělovýchovná jednota

Dělnická tělocvičná jednota byla v obci založena roku 1919. Prvním předsedou se stal Josef Došel, místopředsedou František Mrkvička a zapisovatelem Antonín Sýkora. Tato jednota trvala až do února 1922, kdy se přeměnila na Federovanou dělnickou tělocvičnou jednotu, čili zkráceně „Federaci“. Ta pořádala veřejná cvičení, zúčastnila se pražské a brněnské Spartakiády. Vlastnila své jeviště a knihovnu, která čítala ve 20. letech 20. století 60 svazků, knihovníkem byl Václav Tesař. Spolkové místnosti měla v hostinci U Štěpánků. Po delší nečinnosti se znovu ustanovila v březnu 1937. V tomto roce měla 44 členů, 103 žáků a žákyň, 22 dorostenců a 18 dorostenek.¹⁰⁰

5.3 Obecní veřejná knihovna

Tato knihovna vznikla roku 1924. Do té doby byly v obci dvě veřejné knihovny. První byla místního sdružení republikánského dorostu a druhá patřila divadelnímu kroužku. Oba spolu po čase svoje knihy zdarma půjčili obecní knihovně k veřejnému používání. Knihovna místního sdružení republikánského dorostu o 233 svazcích byla předána správě obecní knihovny 8. 12. 1932 a knihovna divadelního kroužku o 153 svazcích dne 15. 2. 1935. Počet svazků k roku 1936 byl 872 a počet výpůjček 1904. Nejvíce výpůjček dosáhly knihy Trojženství, Alantis, Stíny nejtemnější, Bílá sestra, SOS od severního pólu a Hyeny. Předsedou obecní knihovny byl Antonín Sedláček a knihovníkem Antonín Sýkora.¹⁰¹

5.4 Sbor dobrovolných hasičů

Ostřešanské obyvatele trápily požáry, které je zbavovaly příbytků, hospodářských staveb i dobytka. Obecní výbor zajistil roku 1874 čtyři muže z obce, kteří měli provádět při požáru hasící a zachraňovací práce. Za to měli dostat odměnu 50 krejcarů.

Roku 1881 byl založen Hasičský sbor, který byl jeden z nejstarších v pardubickém a chrudimském okolí. První potřebné práce ve sboru vykovávali zdejší rolníci – Čeněk Chvojka, Josef Špaček a řídící učitel Antonín Sluga. Obecní zastupitelstvo zakoupilo

---

⁹⁹ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 39 – 40.

¹⁰⁰ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 55.

¹⁰¹ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 38.

z obecních peněz výzbroj za 386 zlatých a z dobrovolných příspěvků byly pořízeny pracovní obleky za 146 zlatých 47 krejcarů pro 32 mužů. Prvními členy sboru byli Čeněk Slavík – předseda, Josef Chvojka – místopředseda, Antonín Sluga – jednatel a pokladník a Čeněk Kabrhel, František Vacek a František Vlasák – členové. Technicky byl sbor sestaven takto: Antonín Komberec – velitel, Čeněk Chvojka – podvelitel, Václav Čaban – četař a František Štěpánek – nadhasič. Dalšími členy byli: František Adamec, František Hebký, Jan Kabrhel, František Klouček, Josef Klouček, Anna Radoušová, Josef Štěpánek, František Vlasák a František Vecek. Z okolí byli členy: Jan Markalous – Třebosice, Jan Henbengr – okresní tajemník v Pardubicích, Josef Rys – cestmistr v Pardubicích a Tomáš Střebeský – mikulovický farář.¹⁰²

Sbor chránil majetek při požárech v Ostřešanech, Jesenčanech, Drozdicích, Mikulovicích, Nemošicích, Tuněchodech, Dražkovicích, Třebosicích, Úhřeticích, Mněticích, Černé za Bory, Pardubicích, Pardubičkách a Hostovicích. Celkem se zúčastnil 42 požárů, kdy zajížděl i do vzdálenějších míst, aby ochránil majetek postižených.

Sbor měl původně dřevěnou čtyřkolovou stříkačku, ale Okresní výbor v Pardubicích mu za ni propůjčil novou stříkačku. Ta byla umístěna u Čeňka Slavíka, později se ukládala do školní kůlny. Roku 1886 byla koupena druhá stříkačka, za peníze z fondu za 740 zlatých. Sbor se zúčastnil každého ohně ve vsi i v okolí, jak o tom svědčí zápisy vedené v požární knize, která však byla vedena jen do roku 1908. V roce 1937 měl sbor 29 činných členů a 26 dárců. V této době byl sbor majitelem motorové stříkačky za 50000 Kč, hasičské zbrojnice a hasičské výzbroje.¹⁰³

Velký strach hasičskému sboru způsoboval občan Beránek, který měl podle místních tzv. žhářskou nemoc. Žhářství se mu sice nedalo dokázat, protože nebyl přímo přistižen, ale všem bylo jasné, že žhářem je právě on. Lidé ze strachu uléhali do postele ustrojení, protože čekali požár, který většinou někde vypukl. Jednou při požáru Beránka lidé honili po obci, ale on utekl a ukryl se v komíně, kde byl zanedlouho nalezen. Po vytažení z komína ho obyvatelé obce dovedli zpět na místo činu a vhodili ho do ohně. Beránek z ohně unikl, ale byl celý popálený. Rozčilení obyvatelé ho chtěli opět vhodit do ohně, a kdyby je nezastavili četníci, určitě by Beránka upálili.¹⁰⁴

---

¹⁰² SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 35.

¹⁰³ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 55.

¹⁰⁴ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 36.

Jak už bylo zmíněno, tak obec byla často postižena ohněm. Roku 1818 vyhořelo stavení čp. 72, které patřilo Václavu Vosáhlovi, z toho důvodu mu byl tento rok odpuštěn povinný desátek. Velký požár byl i roku 1820, kdy vyhořelo více stavení a to Jiroutek čp. 11, Štěpánek čp. 14, Hebký čp. 33, Konečný čp. 40, Šafránek čp. 24, Zahrádka čp. 28, Beránek čp. 31, Hebký čp. 41 a Radouš čp. 42. Ve stodole Karla Štěpánka čp. 82 vznikl oheň roku 1842. I když bylo málo hasících nástrojů, shořelo jedno stavení. Požár úplně strávil chalupu Františka Voženílka čp. 77 v roce 1847. Dne 29. 6. 1910 v 11. hodin dopoledne byl opět veliký požár. V Pamětní knize obce Vostřešany je záznam, že po silnici, kvůli velkému žáru od ohně, nemohl nikdo projít. Oheň povstal ve stodole u Čabanů čp. 42 a záhy se rozšířil tak, že vyhořelo celkem deset čísel popisných. Mezi vyhořelé patřil Čaban čp. 42, Hebký čp. 41, Štěpánek čp. 38, Rychter čp. 37, Kalvoda čp. 85, Ryšavý čp. 84, Roček čp. 82, Zima čp. 70, Dvořáček čp. 58 a Shejbal čp. 80. Po těžké práci osmi hasičských sborů se podařilo požár ve tři hodiny odpoledne zdolat a zamezit tak další zhoubě.¹⁰⁵

Dne 18. července 1926 byl v Ostřešanech konán hasičský sjezd, který se znamenitě vyvedl. Za zvuků hudby za zvuků hudby byla konána různá hasičská, požární a samaritánská cvičení. Po cvičení byla před novou školou volná zábava, kde se shromáždění účastníci dlouho bavili. Sjezd byl ukončen večerní taneční zábavou, která se konala v obou hostincích.¹⁰⁶

5.5 Divadelní kroužek

Divadelní kroužek v Ostřešanech byl založen roku 1929. Při svém založení dostal od likvidující Dělnické tělovýchovné jednoty, divadelní jeviště a Veřejnou dělnickou knihovnu, která byla půjčena 15. 2. 1935 Obecní veřejné knihovně. V roce 1930 pořádal divadelní kroužek celkem pět představení například od F. Sokola Tůmy – Goralí. Roku 1931 byla odehrána čtyři představení, o rok později taktéž a v roce 1933 celkem 3 představení od F. Sokola Tůmy – Pasekáři. Dne 25. 12. 1934 bylo hráno představení na oslavu 100letého výročí naší národní hymny „Kde domov můj?“. K slavnostnímu večeru byly připojeny i živé obrazy: I. Poroba, II. Vítězství, III. Hold vlasti, IV. Chraňme svoji vlast. V roce 1935 bylo sehráno pět představení k uctění památky horníků, kteří zahynuli 3. 1. 1934 při katastrofě na dole Nelson

---

¹⁰⁵ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 34.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 138.

v Oseku u Duchova, kdy představení mělo název Důl Nelson od J. V. Krýsy. Organizátorem divadelního kroužku byl Antonín Sýkora.¹⁰⁷

5.6 Kampelička

Dne 15. 1. 1907 byl v Ostřešanech založen Spořitelní a záložní spolek tzv. Kampelička. Při jejím vzniku se přihlásilo 43 členů. Prvním starostou byl František Řepa čp. 115, starostovým náměstkem Josef Došel čp. 124 a pokladníkem Eduard Kabrhel čp. 131. Členové představenstva byli: Josef Starý, František Štěpánek, František Rychter. Od roku 1924 byl starostou Josef Veselík a pokladníkem Ladislav Kabrhel. V prvním roce svého založení vykazoval spolek 3000 K obratu a roku 1923 pak 600 000 Kč obratu.¹⁰⁸

5.7 Místní sdružení republikánského dorostu

Místní sdružení republikánského dorostu vzniklo roku 1908. Z počátku převzal úkol Hospodářské besedy, což byl nejstarší kulturní spolek v obci, který od téhož roku neprojevoval žádnou činnost. Toto sdružení pořádalo přednášky z oboru hospodářství, staročeské dožínky a mnoho divadelních představení, kterých v letech 1930 – 1936 odehrálo celkem deset. Například od bratrů Mrštíkových - Maryšu a J. Štolby – Na letním bytě.¹⁰⁹

5.8 Atletický fotbalový klub Ostřešany

Sportovní klub byl založen v září roku 1925. Vymezoval se a stále ještě se vymezuje na hraní fotbalu. Zdatnost svých hráčů udržoval klub ve fotbalové I. B třídě. Sportovní klub vykonával zápasy na pozemku Ladislava Kabrhela u cihelny. Tréninky prováděli fotbalisté na návsi před novou školou, ale protože tam bylo mnoho mladých třešní zničeno míčem, obecní úřad zakázal na těchto místech trénovat. Klub proto zažádal obecní úřad o vhodný pozemek ke hře, ale žádost byla zamítnuta. Na schůzi obecního zastupitelstva dne 5. září 1925 bylo usneseno, že obec na své náklady zřídí hřiště a za určitý poplatek by hřiště pronajímalo.¹¹⁰ Roku 1938 měl klub 13 členů, na nichž spočívala těžká práce vedení klubu, především po

---

¹⁰⁷ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 38.

¹⁰⁸ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 57.

¹⁰⁹ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 39.

¹¹⁰ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 110 – 111.

organizační a finanční stránce. Klub má dodnes pěkně upravené hřiště na místě obecního pozemku.¹¹¹

---

¹¹¹ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 40.

6 VZDĚLÁVÁNÍ V OBCI

6.1 Školní budova

Obec Ostřešany měla roku 1865 celkem 118 čp. a z toho v průměru navštěvovalo Mikulovickou školu 135 dětí, proto se zdejší občané rozhodli pro zřízení a vystavění své vlastní školy. Občané začali budovu stavět, aniž by měli povolení ke stavbě školy a vymáhali si právo na odškolení od Mikulovické školy. Odškolení si obec vymohla dne 13. 12. 1867 od Místodržitelství v Praze, které novou školu schválilo.¹¹²

V červenci 1868 byl vypsán konkurz na místo učitele. Prvním učitelem byl jmenován Karel Lejhanec s ročním platem 260 zlatých a užíváním pozemků s číslem parcel 744 a 745.¹¹³ Vyučovat se zde začalo 1. října 1868 s 135 dětmi. Školu (starou) stavěl Josef Vodička z Holic. V prosinci roku 1875 přišlo nařízení, aby byla škola rozšířena o druhou třídu, protože byl velký počet dětí. Práce byla zadána Františku Studničkoví z Chrudimi, který provedl přístavbu do konce srpna 1876 za 5 037 zlatých. V roce 1877 nevyhovovala letní tělocvična, protože na východní straně školy byla velká louže. Ta byla zavezena a upravena na letní tělocvičnu. O pět let později byla zřízena obecní zahrada, která vynikala za řídicího učitele Antonína Slugy, který za její vedení obdržel od Pardubického hospodářského spolku odměnu 5 dukátů.¹¹⁴

Počet dětí stále rostl, a tak bylo roku 1904 usneseno, aby se škola rozšířila o III. třídu. Byla tedy podaná žádost k okresní školní radě. Provedlo se komisionální řízení a rozhodlo se, že dosavadní škola nevyhovuje pedagogickým, zdravotním a stavebním účelům. Komise doporučila, aby obec postavila novou školu. Místní školní rada požádala stavitele Františka Kočího z Chrudimi o stavební posouzení staré školy. Ten, po ohledání stavu věci doporučil také stavbu nové školy, která by vyžadovala asi 30 000 K nákladu, ale oprava staré budovy a přestavba, by stála nejméně 20 000 K. Rozdíl nákladu, by se kryl subvencí a odevzdáním staré školy k mimoškolním účelům. Schůze obecního zastupitelstva dne 5. července 1905 stavbu nové školy z finančních důvodů zamítla.¹¹⁵

Usneslo se rozšířit školu přestavbou a dočasně pronajmout místnost pro III. třídu. Pro tyto účely byla zvolena tříčlenná komise, v níž byl Josef Vopelák, Julius Kučera a František

---

¹¹² SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 61.

¹¹³ SOkA Pardubice, Památnosti školy Vostřešanské od roku 1868. s. 2.

¹¹⁴ SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 62.

¹¹⁵ SOkA Pardubice, Památnosti školy Vostřešanské od roku 1868. s. 3.

Jiroutek, která měla najít vhodnou místnost pro III. třídu a pronajmout ji. Komise se k ničemu neměla, a proto okresní školní rada v květnu 1906 vyzvala místní školní radu, aby bez odkladu opatřila místnost pro III. třídu.¹¹⁶

V červnu se konala schůze obecního zastupitelstva, kde byl přijat návrh o rozšíření školní budovy přístavbou dvou tříd do tělocvičny. Opět byl do obce pozván stavitel František Kočí, který měl s obecním zastupitelstvem prozkoumat staveniště. Vznikly neshody, protože jedni chtěli stavět na poli Juliuse Kučery a jiní zase na školní zahradě. Aby se předešlo nepokojům v obci, bylo přikročeno k rozšíření školní budovy přístavbou do tělocvičny o dvě třídy a stávající školu vhodně upravit. Stavitel měl zhotovit potřebné plány, rozpočty a z jara 1907 přístavbu postavit. Plány byly předloženy ke schválení okresní školní radě. Opět se konalo komisionální řízení, aby prozkoumalo staveniště. Mezi přítomnými byli okresní školní inspektor J. Michl, vrchní inženýr F. Šebek, okresní lékař dr. V. Černohorský, dále zástupci obce V. Adamec, J. Radouš, V. Svoboda, A. Vlasák, F. Jiroutek a A. Novák. Na navržených plánech byly takové změny, že přestavba by vyžadovala takového nákladu jako nová škola. Proto komise doporučila stavbu nové budovy v tělocvičně se zbořením potřebné části stávající budovy.¹¹⁷

V říjnu 1906 se místní školní rada usnesla na provedení novostavby, které obecní zastupitelstvo schválilo. Stavitel Kočí po delším jednání zhotovil plán na novou trojtřídní školu s možností přístavby na vícetřídní školu nákladem 30 561 K. Plány v březnu 1907 okresní školní rada schválila, ale pro nedostatek stavebního materiálu, nastalých polních prací a hlavně pro snahu stavbu oddálit, se tento rok se stavbou nezačalo.¹¹⁸

Počet školních dětí zatím stoupl na 170, proto musela být získána prozatímní třída v čp. 39 u Havlíčků za roční nájem 200 K. Po úředním povolení byla od 1. září 1907 III. třída otevřena. Zřízením místní cihelny stoupl počet žáků a najatá místnost už nestačila. Proto slíbila místní školní rada, že se začne se stavbou nové školy roku 1910. Při školní inspekci nařídil okresní školní inspektor a okresní školní rada postavit novou školu, z důvodu přeplněných tříd. Obecní zastupitelstvo chtělo oddálit stavbu tím, že pronajme pro III. třídu novou místnost, ale žádná taková v obci nebyla.¹¹⁹

---

¹¹⁶ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 62.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 62.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 63.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 63 – 64.

Roku 1911 se konaly volby do obecního zastupitelstva a obecním starostou byl zvolen Ladislav Kabrhel. Na své první schůzi 21. ledna 1912 jednala místní školní rada o provedení novostavby, kdy se mělo začít se stavbou na jaře. Jednalo se hlavně a opět o stavební místo. K stavbě byla vhodná tři místa, a sice jedno v tělocvičně u staré školy, druhé na pozemku Juliuse Kučery a třetí na obecním pozemku. Místní školní rada rozhodla, že stavba bude postavena na obecním pozemku, protože vyjde levněji. Stará škola měla být zachovaná pro obecní potřeby. Dne 2. února 1912 bylo usnesení místní školní rady obecním zastupitelstvím přijato a to šesti hlasy, po opravě sedmi hlasy proti čtyřem hlasům. Proti tomuto usnesení byl Julius Kučera, Václav Čaban, Josef Štěpánek a Josef Radouš. Podali písemný protest okresní školní radě a okresnímu zastupitelství, aby nová škola stála u stávající školní budovy. Odůvodnili to tím, že je to přání většiny obyvatel obce.

V říjnu 1912 se sešla komise, aby ohledala stavení místo na obecním pozemku, na to okresní školní rada vyslala okresního školního inspektora a odborné znalce. Ti, místo schválili a okresní školní rada uznala, že pozemek je vhodný ke stavbě. Znovu proti tomu byl vydán protest místních obyvatel, kteří si vyžádali posouzení znalecké komise, aby prozkoumala pole Juliuse Kučery, jako místo pro novou školní budovu. Okresní školní rada tomuto přání vyhověla a 30. prosince 1912 na požadované místo poslala komisi. Po všech protestech a stížnostech bylo schváleno, že se nová školní budova postaví na obecním pozemku u křížku.¹²⁰

Roku 1914 byl vypsán konkurz na provedení stavby. Ze sedmi nabídek byla přijata nabídka stavitele V. Hořeňovského z Pardubic, která se zdála ze všech nejlepší a nejvýhodnější. Náklad na stavbu činil 81 000 K a stavitel se zavázal, že stavbu dokončí do začátku školního roku 1915 – 1916. Stavět se začalo v březnu 1915, ale pro válečné nepokoje byla budova dokončena až v říjnu 1915.¹²¹

Novou školu zdobí věž s hodinami, které dodal hodinář Krečmer za 1 125 K. Ke škole byl vybudován i krásný ozdobný park, projektovaný zahradním architektem Vaňkem z Chrudimi nákladem 3 000 K. Po dokončení stavby, se žádalo o kolaudaci. Na tuto událost se dostavila od okresní školní rady komise. Přítomni byli: okresní hejtman Nápravník J., okresní školní inspektor Svoboda F., vrchní okresní lékař dr. Černohorský, zemský stavební rada Beneš, za obecní zastupitelstvo Kabrhel L., Kabrhel Č., Došel J., za místní školní radu Jiroutek F. a

---

¹²⁰ Tamtéž, s. 64.

¹²¹ Tamtéž, s. 65.

Zelinka J. Po prohlídce budovy se sepal protokol. Doporučilo se ještě jednou prozkoumat pitnou vodu ze školní studny a vytápet dolní kabinety, aby se předešlo zamrznání sociálního zařízení.¹²²

Dne 28. 11. 1915 se přikročilo se slavnému svěcení a otevření školy, při kterém byl mikulovický farář J. Vaněček, okresní školní inspektor F. Svoboda a řídící učitel A. Novák. Jmenovaní pronesli slavnostní řeč a někteří žáci přednesli příležitostné básně. Pozvané vzácné hosty pohostila rodina Vlasáková čp. 11. S vyučováním se začalo 3. 12. 1915. Roku 1921 byl vystaven dřevník, který doposud u školy nebyl, nákladem 13 000 K.¹²³

6.2 Vzdělání

Ostřešanské děti, jak už bylo zmíněno, chodili do školy v Mikulovicích, kde byla škola již roku 1720. Od roku 1868 měly děti svou vlastní školu v Ostřešanech. Proto bych v této kapitole chtěla ukázat, jak vypadalo školství od druhé poloviny 19. století.

Roku 1869 vyšel nový školský zákon. Povinná školní docházka byla pro děti od 6 do 14 let, které navštěvovaly obecné školy. Tyto školy se dělily na stupeň vyšší a nižší. Po pětiletém studiu (nižší stupeň) mohl žák přejít na studium měšťanské školy, nebo pokračovat ve studiu na obecné škole.¹²⁴

Od přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století se také upírala pozornost, v souvislosti s novými školskými zákony, změnami v organizaci školství i v důsledku stoupajících nároků na vzdělání, na vyučovací hodiny a předměty. Dopolední vyučování začínalo tehdy pro většinu žáků bez ohledu na věk nejčastěji v osm hodin ráno a trvalo pro mladší děti do jedenácti hodin dopoledne a pro starší do jedné hodiny po poledni. V jedné hodině se někdy vyučovaly i dva nebo tři různé předměty. Mezi hodinami bývaly jen krátké přestávky, ale pauza v deset hodin trvala většinou déle.¹²⁵

Ve školní kronice jsou zapsána historie školy, počty žáků, jména učitelů i různé školní akce jako například výlety nebo kurzy pro učitele. Bohužel se z této kroniky nedozvíme, jak probíhalo vyučování. Ve školní kronice se nachází podrobný popis o každém školním roce od

---

¹²² Tamtéž, s. 64 - 65.

¹²³ Tamtéž, s. 66.

¹²⁴ HÁBL, Jan a Kamil JANIŠ. Přehled dějin pedagogiky. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-044-3. s. 98 – 99.

¹²⁵ VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Rákoska v dílně lidskosti: česká škola v 19. století očima účastníků. Praha: Academia, 2016. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2533-3. s. 232.

roku 1868. Nebudu se však zabývat každý školním rokem ostřešanské školy, ale zaměřím se na výraznější změny v samotné struktuře školy.

Školní rok v 19. století začínal většinou 15. září a končil 15. července. Obě data se mohla ovšem jen v omezeném rozsahu měnit tak, aby se školní rok zahajoval v pondělí a končil v neděli. Na národních i středních školách muselo dodržovat čtyřicet šest týdnů výuky ročně a vedle hlavních prázdnin v létě mělo být zachováno volno pro žáky také po dobu nejvýznamnějších církevních a státních svátků.¹²⁶ Během školního roku se týden, nebo několik dnů neučilo v době velikonočních a vánočních svátků, kratší jednodenní volno mohlo být na konci masopustu, o svatodušních svátcích, v den císařova svátku i narozenin a od devadesátých let 19. století i 19. listopadu, kdy se sloužila mše za zavražděnou císařovnu Alžbětu.¹²⁷

V Ostřešanech začínal školní rok většinou 1. září bohoslužbou v mikulovickém kostele a končil kolem 15. července stejným způsobem, kterého se účastnili jak žáci, tak i učitelé a místní obyvatelé. Po bohoslužbě byli žáci odvedeni do svých tříd, kde jim byly dávány rady, jak se mají chovat o prázdninách. Žákům, kteří odcházeli ze školy, popřál řídící učitel mnoho úspěchů v životě. Poté bylo žákům rozdáno vysvědčení a zazpívala se národní hymna. V období první republiky končí školní rok už v červnu.¹²⁸

Z 60. – 80. let 19. století se toho o dětech ze školní kroniky příliš nedozvíme. Převážně se tu píše o stavbě ostřešanské školy roku 1868 a o světových událostech jako byly smrt korunního prince Rudolfa nebo oslava stříbrné svatby jejího veličenstva. Prvním řídícím učitelem byl Karel Lejhanec. Učitelé se zde střídali poměrně často, a tak pro ukázkou jsme zde zmínila jen prvního z nich. Jako zajímavost zde zmiňuji první školní výlet, který byl konán 1. července 1883 a účastnili se ho nejen žáci, ale i obecní zastupitelstvo a někteří místní obyvatelé. Výlet se pořádal do nedalekého nemošického hřebčince, kde se pořádaly různé hry.¹²⁹

Téměř do konce 19. století měli žáci na venkově jen několik vyučovacích předmětů. Učili se především počítat, psát a číst. K tomu jim sloužily učebnice jako mluvnice, čítanka a početnice a samozřejmě sešity, do kterých psali. Mimo počítání, psaní a čtení se žáci učili

---

¹²⁶ Tamtéž, s. 234.

¹²⁷ Tamtéž, s. 270 -271.

¹²⁸ SOKA Pardubice, Památnosti školy Vostřešanské od roku 1868. s. 27.

¹²⁹ Tamtéž, s. 17.

ještě náboženství.¹³⁰ V první třídě se během první světové války vyučovalo celkem 7 předmětů: náboženství, psaní, čtení, sloh, počty a nauka o tvarech měřických, zpěv a tělocvik. Známkoval se také mrav a pilnost. Žáci se v této třídě učili těm nejzákladnějším dovednostem. Psát a poznávat jednotlivá písmena, číslice a základy počítání. V náboženství byli žáci seznamováni s jednotlivými starozákonními postavami, desaterem a o Vánocích tematicky s narozením Ježíše Krista.¹³¹

Odklon od všeho rakouského, který s sebou přinesl rok 1918, se týkal i pedagogiky. Určitou změnu přináší až tzv. Malý školský zákon, který byl vydán v roce 1922. Tento školský zákon nechával v platnosti některá starší ustanovení, ale také zaváděl nová. Stanovil osmiletou povinnou školní docházku, přinesl nový předmět, který se jmenoval občanská nauka. Byly zavedeny i ruční práce pro chlapce a nauka o domácím hospodářství pro dívky. Náboženství i nadále bylo na prvním místě, ale bylo dobrovolné.¹³²

Ze školní kroniky se také dozvídáme, jaké žáci prodělávali nemoci. Roku 1891 na začátku října vypukly v obci neštovice, kdy nemoc postihla nejvíce mladších dětí. Z I. Třídy bylo neštovicemi nakaženo 7 dětí a z II. Třídy 2 děti. Ze zdravotních důvodů bylo žákům zakázáno z domu, kde by mohl neštovicemi být někdo nakažen, školu navštěvovat.¹³³ Na konci května roku 1894 byly zavlečeny z obce Tuněchody spalničky, které se rozšířily velmi rychle mezi děti. Z I. třídy byly nakaženi všichni žáci a z II. třídy 30 žáků. Z tohoto důvodu bylo vyučování od 12. června do 30. června pozastaveno.¹³⁴ Roku 1930 prodělalo mnoho dětí záškrť, proto byli někteří se svolením rodičů proti záškrť očkováni. Očkování bylo provedeno v listopadu téhož roku a bylo bezplatné.¹³⁵ Zdravotní stav dětí byl roku 1935 neuspokojivý, protože 3 děti měly záškrť a 5 dětí spálu. Na záškrť zemřela žákyně Miluše Štěpánková. Z toho důvodu se konalo znovu očkování proti záškrť všech dětí od 2 do 10 let. Bylo očkováno celkem 130 dětí a z toho 81 nemajetných dětí, za které zaplatila očkování obec.¹³⁶

Škola pořádala poměrně mnoho kulturních akcí. V neděli 16. července 1893 pořádal učitelský sbor školní výstavu veškerých ručních žákovských prací v místnosti první třídy, která byla za tímto účelem vyzdobena. Výstavy se mohli zúčastnit všichni členové místní školní

---

¹³⁰ Tamtéž, s. 30.

¹³¹ Tamtéž, s. 100.

¹³² HÁBL, Jan a Kamil JANIŠ. Přehled dějin pedagogiky. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. s. 102.

¹³³ SOkA Pardubice, Památnosti školy Vostřešanské od roku 1868. s. 24.

¹³⁴ Tamtéž, s. 34.

¹³⁵ Tamtéž, s. 167.

¹³⁶ Tamtéž, s. 196.

radý, obecní zastupitelstvo, duchovní, ale i zdejší obyvatelé.¹³⁷ Roku 1899 se konal školní výlet na Kunětickou horu. Celkem tři povozy zapůjčili na dopravu dětí pánové František Jiroutek, Josef Vopelák a Čeněk Kabrhel. Výletu se celkem zúčastnilo 105 dětí.¹³⁸ Mezi další školní akce patřil výlet dne 20. června 1923 do Kutné hory, kterého se účastnilo celkem 68 žáků. Na výlet muselo jít pěšky z Ostřešan k vlaku do Pardubic.¹³⁹ Roku 1938 se konala besídka na Svátek Matek, ve smyslu hesla Vděk stáří, kdy řídící učitel promluvil k dětem, jak se mají chovat k rodičům a starým lidem. Na besídce zpívaly hlavně písně a říkaly se básničky.¹⁴⁰

---

¹³⁷ Tamtéž, s. 31.

¹³⁸ Tamtéž, s. 53.

¹³⁹ Tamtéž, s. 136.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 174.

7 ŘEMESLA A ŽIVNOSTI

Za účelem obživy a zisku provozovali místní obyvatelé živnosti a řemesla, které mají dlouhou tradici a historii. V této kapitole uvedu ty nejčastější, které se prováděly od druhé poloviny 19. století až do roku 1938 v Ostřešanech.

K popisnému číslu 1. náležela mimo rozsáhlého hospodářství i kruhová cihelna, jejímž majitelem byl Jaroslav Chvojka. Hlína se těžila v jámách v tzv. hlinících, čistila se a hnětla, pak se v dřevěných kadlubech ručně tvarovala a mokré kostky se sušily na slunci. Usušené polotovary se naskládaly pod přístřešky, kde se nechávaly dozrát. Teprve pak se cihly pálily ve velkých polních pecích (milířích) za pomoci dřevěného uhlí.¹⁴¹

Cihelna byla založena roku 1910, ale z počátku sloužila jen jako polní pec, která se přeměnila na kruhovou cihelnu s jedním ohněm. Základní zařizovací kapitál činil 50 000 K, na který se skládali tři společníci. Se třemi podíly Jaroslav Chvojka, Čeněk Kabrhel a František Řepa po jednom podílu. Poslední dva jmenovaní roku 1913 ze spolku vystoupili a obdrželi každý svůj podíl 10 000 K zpět. Od této doby přestala být cihelna spolkovou.

Roku 1921 byla cihelna předělána na strojní výrobu. V zimě zaměstnávala asi 20 dělníků a v létě kolem 60 dělníků. Některým zaměstnancům byl poskytnut podnikový byt, ostatní bydleli ve vsi. Své výrobky dodávala cihelna, mimo zdejší obec, i do Pardubic. Mnoho povozů a nákladních automobilů si jezdilo do cihelny pro cihly a tašky, ale sám majitel rozvážel výrobky dvěma páry koní. Hlína na mlaty se brala z hliníku při úvozu z Chvojkových a Radoušových polí.¹⁴²

Mezi nejvýznamnější řemesla patřilo kovářství. Vybavení kovářské dílny se od středověku až do 19. století nijak podstatně nezměnilo. Kovář musel mít výheň, v níž do ruda rozžhavl zpracované železo. Aby v ní dosáhl odpovídající teploty, vháněl se do výhně vzduch velkým kovářským měchem (ten obvykle ve vesnických dílnách obsluhovala manželka nebo děti). Dále zde byla jedna nebo dvě kovadliny, které bývaly masivní a plochá, pro tvarování tyčoviny a náradí se používala oblá, zvaná rohatina. Vedle stávalo vědro s vodou, v níž se kus chladil a kalil. Na zdi viselo náradí – sada kladiv různých velikostí, která měla tvarované

---

¹⁴¹ VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. Řemesla a výroba. Praha: Vyšehrad, 2015. Průvodce českou historií. ISBN 978-80-7429-634-5. s. 97.

¹⁴² SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 50 – 51.

hlavy, aby se dala použít pro různé druhy práce. Každý kovář musel mít několik kleští, pomocí nichž se dílo z výhně vytahovalo a zase vkládalo.¹⁴³

V Ostřešanech se nacházeli tři kováři. Nejstarší kovárna náležela zřejmě k čp. 1, jejímž majitelem byl Ouřecký František. Druhá kovárna byla v domě Eduarda Štěpánka čp. 126, kterou měl pronajatou kovář Krulík František. Před ním byl kovářem Kašpar František, který na následky svého řemesla ohluchl a trávil své stáří u své dcery, která byla provdaná za Eduarda Štěpánka. Třetím kovářem byl Křivka František, který prováděl své řemeslo ve svém vlastním domě čp. 49. Dříve bývala kovárna v Prasenské ulici v čp. 100. Posledním kovářem byl Havránek Josef. Místní kováři pracovali nejen pro zdejší obyvatele, ale také pro některé rolníky z Vestce, Mikulovic a Nemošic.¹⁴⁴

Dalším významným řemeslem bylo ševcovství neboli obuvnictví. Dílnám ševců se dříve říkalo poněmčeným termínem veřtat či verřtat. Protože výroba obuvi nepotřebovala složité technické vybavení, vyráběli ševci obvykle doma. Ševci bývali obvykle skromní řemeslníci, jen zřídka bohatí. V koutě měli trojnožku s miskovitě prohnutým sedákem, nazývanou verpánek. U trojnožky stál stůl s kůžemi a nářadím, mezi které patřil knejp, což byl zakřivený ševcovský nůž k seřezávání kůže, otvory se propichovaly šídlem s masivní rukojetí a ostrým hrotem. Ševcovské kladívko mělo jednu stranu kulatou a mírně dutou, aby se úderem do hlavičky cvoku nepoškodila kůže. Jako kopyta se označovaly dřevěné formy, na nichž se boty šily. Širší kožený, jímž si švec při práci na verpánku přidržel dílo na klíně, se nazýval potěh. Boty se byly šity ševcovskou draví. Mezi další pomůcky patřily floky, cvočky, hřebíčky a klouzek.¹⁴⁵

Obuv pro zdejší osadníky šili obuvníci mistři Štěpán Makarov, ruský zajatec, který se zde po první světové válce trvale usadil a Josef Pešava. Mimo jmenované zde bylo více obuvníků, kteří pracovali bez úředního povolení, neplatili totiž živnostenský lístek, ale pracovali jako samostatní řemeslníci. Byli to Žemlička František, který míval i několik pomocníků, Svoboda Stanislav a Markalous Josef. Místní občané si pořizovali obuv také v Pardubicích a Chrudimi.

Kromě obuvnického řemesla se v obci nacházel i krejčí i švadleny. Krejčí nebyli většinou zámožnými řemeslníky, ve městě patřili spíše ke středním vrstvám, bývali však početní a měli svou vážnost. Nejen ženy, ale i muži se v každé době zajímali o módu.¹⁴⁶ Představitelem

---

¹⁴³ VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. Řemesla a výroba. s. 80.

¹⁴⁴ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 52.

¹⁴⁵ VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. Řemesla a výroba. s. 140.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 134.

krejčovského řemesla byl Kolář Antonín. Mnoho občanů, kterým tento krejčí nevyhovoval, si dávalo svůj oděv ušít v Dražkovicích, Sezemicích, Chrudimi nebo Pardubicích. O dámskou módu pečovalo několik místních švadlen – Mrkvičková Františka, Svobodová Marie a Staňková Františka. Lepší a modernější šaty si zámožnější ženy a dívky dávaly šít zručnějším švadlenám do Pardubic. Mimo to se každá dívka učila už na obecní škole ženským ručním pracím a později, když ze školy vyšly, chodilo mnoho z nich k některé švadleně do učení, aby se naučily nejpotřebnější věci ušít.¹⁴⁷

Zvláštností Ostřešan byl Kalvoda Josef – domkář č. p. 85. Mimo polní hospodářství se zabýval i zelinářstvím a květinářstvím. I když byl samouk, pěstoval s oblibou zvláště jiřiny, kterých měl tolik druhů, že se mu nevyrovnali ani zahradníci v Pardubicích a Chrudimi a často k němu chodili kupovat sazenice.

Mnoho práce měli v obci koláři, kteří zde byli dva – Pejcha František č. p. 143 a Šádek František č. p. 75. Šádek pocházel ze staré kolářské rodiny, kde se řemeslo dědilo vždy s otce na syna. Kolář zhotovil všechna čtyři kola najednou a musel použít stejné dřevo, aby měla přibližně stejnou váhu a kvalitu. Postroje pro tažný dobytek zhotovoval sedlář Vinker Josef č. p. 138.

V čp. 130 byla menší továrna na výrobu kachlových kamen, jejíž majitelem byl Sedláček František. Podnik vznikl v roce 1894. Po celý rok zaměstnával šest dělníků a své výrobky dodával do dalekého okolí. Dříve kamnové kachle vyráběli hrnčíři, kteří se buď specializovali jen na jejich produkci, anebo zhotovovali současně hrnce i kachle. Výrobce kachlů obvykle kamna na místě sestavoval a uváděl do provozu. V 19. století se kachle začaly zhotovovat průmyslově a změnila se i jejich konstrukce.¹⁴⁸

Chutný chléb v Ostřešanech pekli dva místní pekaři – Sikáček Jan a Štěpánek František. V kronice se uvádí, že v roce 1924 vážil chléb 5 kg a byl za 10 K. Řeznictví a uzenářství provozoval Kučera Karel č. p. 14 a v menší míře Kříček Antonín č. p. 132. Pro řezníky místní, ale i pardubické, obstarával zboží vyučený řezník Štěpánek Eduard č. p. 126. Od nejstarších časů si svůj dobytek porážel sám hospodář, ale protože se maso nedalo dlouho skladovat, domlouvali se obvykle mezi sebou hospodáři v rámci jedné vesnice, porážet dobytek postupně a maso si mezi sebou dělit.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 52.

¹⁴⁸ VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. Řemesla a výroba. s. 105.

¹⁴⁹ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 53.

Od pradávna byla většinou v každé vsi hospoda, kde se podávalo hlavně pivo a víno. Hostinští Čaban Václav čp. 43, Čaban Václav čp. 31 a Štěpánek Otakar čp. 18 prodávali pivo z medlešického a pardubického pivovaru. Jeden a půl litru obyčejného piva stál 1 K 20h, láhev červeného vína 4 K 20h a půl lahve červeného vína 2 K 20h.

Kromě hospody se v obci nacházelo několik obchodníků se smíšeným zbožím, mezi které patřili: Čaban Václav čp. 43, Kabrhel Čeněk čp. 131, Sikáček Jan čp. 55, Štěpánek František čp. 28 a Pejcha František čp. 143. Jak se uvádí v Pamětní knize obce Vostřešany, tak o požitek kuřáků pečovala trafika Štěpánka Otakara čp. 18. Po první světové válce obdržela právo prodávat v trafice také Anna Štěpánková, které ve válce zemřel manžel a za jeho prokázané služby v boji, dostala trafiku. Obě trafiky odebíraly cigarety a tabák z hlavní trafiky v Pardubicích.¹⁵⁰

---

¹⁵⁰ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 54.

8 MÍSTNÍ TRADICE

8.1 Pověsti a tradice

Životní rytmus a řád udávaly na předindustriální vesnici zemědělské práce a křesťanský liturgický kalendář. S hospodářským rokem a snahou zajistit úrodu byla spojena řada iracionálních představ a výročních rituálů, jejichž složka postupně ustupuje do pozadí a mizí s obecným civilizačním vývojem a s modernizací života.¹⁵¹

Na hastrmany, ohnivé muže, polednice a klekánice zdejší obyvatelé už dávno nevěřili. Co se zde zachovalo, sloužilo už jen jako vzpomínky nebo pověsti. Jedna z pověstí byla o bludičkách. *„Jednou večer čeledín z Ostřešan ztratil cestou z Chrudimi čelo od vozu. Začalo se stmívat, až byla hluboká tma. Čeledín se vrátil, aby ztracené čelo od vozu našel. Hledal, ale marně. V tom v dáli uviděl světýlka, která poletovala sem a tam. Kdyby alespoň ta světýlka mně přišla posvítit, posteskl si. Rázem se ocitla světýlka kolem něho a svítila mu, dokud čelo nenašel. I cestou k domovu mu svítila“.*

*„Když byl čeledín u prvních chalup vesnice, poděkoval slovy: Zaplat' Pán Bůh! Jedna z bludiček zakroužila kolem jeho hlavy a pravila: Na tato slova jsme čekaly 100 let! Marně se čeledín ohlížel kolem sebe, kdo to promluvil. Bludičky zmizely a čeledín se vrátil šťastně domů“.*¹⁵²

Další vzpomínka patří Františku Štěpánkovi, který obýval čp. 67 na Průhoně a vypravoval, že v Opatovicích nad Labem žil převozník jménem Panchartek, který jednou přišel k převozu a našel tam v košíku novorozeně, které bylo zabalené v bílé peřince, v krásném oblečení a na všem byla vyšitá korunka. Děťátko byla holčička a měla u sebe 4000 zlatých. Protože se k holčičce nikdo nehlásil, tak si jí bezdětný převozník ponechal. Prohlásil ji za vlastní a řádně ji vychoval. Všechny okolnosti nasvědčovaly tomu, že děvčátko pocházelo ze šlechtického rodu. Když dívenka dospěla, provdala se do Ostřešan za Čabana čp. 31. Jejich dcera se provdala za Františka Štěpánka, který tuto vzpomínku vypravoval a říkal, že má ženu ze šlechtického rodu.¹⁵³

V Ostřešanech se dodržovalo mnoho zvyků, tradic a slavností, které se konaly v průběhu kalendářního roku. Jako první z tradic uvádím masopust. Ten je v širším pojetí obdobím od

---

¹⁵¹ VÁLKA, Miroslav. Sociokulturní proměny vesnice: moravský venkov na prahu třetího tisíciletí. s. 117.

¹⁵² STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 34.

¹⁵³ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 22.

svátků Tří králů do Popeleční středy, která vyznačuje začátek jarního půstu křesťanů. Je tedy závislý na datu Velikonoc a končí v rozmezí od poloviny února do začátku března.¹⁵⁴ Podle etymologa Václava Machka znamenal masopust původně půst od masa, že se maso musí opustit, případně i jinak, že je maso dopuštěno.¹⁵⁵ V prostředí vesnice znamenal masopust období tanečních zábav, bálů a rozverných obchůzek maškar. Byl to čas zabijaček, hodování, svateb, ale i příprav rolníků na jarní polní práce. Vše vrcholilo poslední dny před Popeleční středou, pro které jsou charakteristické taneční zábavy a průvody, jejichž účastníci vystupují v různém přestrojení.¹⁵⁶

O masopustu se v Pamětní knize obce Vostřešany nepsalo moc lichotivě. Byl zde popsán jen jeden masopust z roku 1924, kdy se několik občanů nevkusně přestrojilo za židy, a s pytlek na zádech chodili po náhodných domech. Při příchodu na masopust se říkalo: „*Dej vám Pán Bůh dobrý jitro! Jak se máte? Zdali pak mě od loňska ještě máte? Panímámo a pantáto, vinšujeme vám, zabili jste prasátko, dejte taky nám.*“ Hlavní atrakce, na kterou se tyto maškarády zmohli, byla ta, že předstírali, jak jsou opilí a přitom šlapali blátem, aby vyvolali u okolních diváků posměch. Později byli opilí ovšem skutečně. Celá tato maškarní produkce skončila večer taneční zábavou v hospodě U Štěpánků.¹⁵⁷

Pátá neděle postní se podle prastarého původu nazývá smrtnou nedělí, která je spojena s obřadem vynášení smrti, kdy tento obyčej je pokládán za nejstarší jarní obřad v českém lidovém zvykosloví.¹⁵⁸ V tento den se ze vsi vynáší slaměná smrt neboli Mařena, Mořena a Mařana, figurína oděná do ženských šatů, která se za vsí vhodila do vody. Do vsi se vracel průvod se zeleným stromkem, kdy děti při tom říkaly: „*Smrt chodí do vsi, zuby na nás brousí, buďte báby rády, že jsme ji odnesly. Smrtná neděle, komu si klíče dala? Dala jsem je, dala svatému Jiří. Svatý Jiří volá, zemi otevírá, aby tráva rostla, travička zelená, fiala modrá.*“¹⁵⁹

Mezi nejstarší křesťanské svátky patří Velikonoce, které vznikly ještě v apoštolských dobách, oslava zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Podle Věry Frolcové je to také svátek obnovy života v přelomovém čase konce zimy a počátku jara, obřadům přechodu v rovině života pozemského a duchovního. Geneze Velikonoc se formovala zejména v symbióze rolnických

---

¹⁵⁴ VEČERKOVÁ, Eva. Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře. V Praze: Vyšehrad, 2015. Kulturní historie. ISBN 978-80-7429-627-7. s. 15.

¹⁵⁵ MACHEK, Václav. Etymologický slovník jazyka českého. 5. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-048-7. s. 353.

¹⁵⁶ VEČERKOVÁ, Eva. Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře. s. 15.

¹⁵⁷ SOKA Pardubice Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 84 – 85.

¹⁵⁸ ZÍBRT, Čeněk. Veselé chvíle v životě lidu českého. Vyd. 2. Ilustroval Jan HERINK. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-624-7. s. 203.

¹⁵⁹ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 41.

tradic nového hospodářského roku a křesťanského obrazu ukřižování Ježíše Krista a jeho zmrtvýchvstání.¹⁶⁰ V Ostřešanech se dodržovala tradice pletení pomlázek z vrbového proutí a barvení vajících. Vajíčka se barvila především na červeno, jako památka na prolitou krev Ježíše Krista. Na velikonoční pondělí chodili muži a chlapci po domech a šlehali pomlázkami ženy a dívky, aby byly celý rok zdravé. Při šlehání říkali různé koledy, kdy mezi nejoblíbenější patřila: „*Hody, hody doprovody, dejte vejce malovaný, nedáte-li malovaný, dejte aspoň bílý, slepička vám snese jiný...*”¹⁶¹ Jinak popichovali mládenci hospodyni, která měla doma svobodnou dceru: „*Pochválen buď Pán, my jdeme na koledu k vám. Vajíčko-li nám nedáte, vaši dcerušku nevdáte, to uhlídáte! V koutku bude sedět, škaredě bude hledět.*”¹⁶²

Dne 30. dubna se v obci každý rok večer „pálily čarodějnice“. Dříve se věřilo, že v tuto noc vládly zlé a nečisté síly, proto se prováděly magické úkony zaměřené na ochranu dobytka, úrody, polí a chlévů.¹⁶³ Iniciátoři obyčejně již několik dní předem zajišťovali palivo, chodili po sousedech sbírat dříví, které vyváželi na předem stanovená místa. Tato místa byla na silnici za obcí k Tuněchodům a na kopci za obecní pastouškou. Večer místní mládež zapálila hranici z roští, kde na vrcholku hranice byla usazená čarodějnice. S hořícími košťaty běhala místní mládež okolo ohně a bavila se.

Pouť v Ostřešanech připadá na měsíc srpen současně s poutí chrudimskou, proto k sobě mají velmi blízko. Mnoho občanů, tedy zvláště mladých, odcházelo brzy ráno do Chrudimi, kde se většinou zdrželi přes poledne. Chodili sem hlavně na trhy a pouťové atrakce.¹⁶⁴ Chrudimské pouti se říká Salvátorská, z náboženského hlediska vybočuje ze zavedených zvyklostí. Většina poutí je oslavou nebeského patrona kostela v daném místě. V Chrudimi připadala pouť do konce 17. století na svátek Nanebevzetí Panny Marie, kterému je zasvěcen největší zdejší kostel. Od roku 1676 se začala slavit Salvátorská pouť, kdy se oslavuje a uctívá obraz Spasitele, jehož svátek připadá na 6. srpna na Proměnění Páně. Obrazu Spasitele – Salvátora se podle tradice přisuzuje zázračná moc. Obraz prý patřil do sbírky císaře Rudolfa II., ale za třicetileté války jej švédští vojáci ukradli a poškodili. Rána, kterou vojáci obrazu

---

¹⁶⁰ FROLCOVÁ, Věra. Velikonoce v české lidové kultuře. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-503-8. s. 14.

¹⁶¹ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 42.

¹⁶² STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 29.

¹⁶³ VEČERKOVÁ, Eva. Obyčejně a slavnosti v české lidové kultuře. s. 185.

¹⁶⁴ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 40.

způsobili, prý začala krváčet. Po tomto zázraku začali lidé tento obraz uctívat a církev k němu začala pořádat náboženské poutě.¹⁶⁵

Další významnou událostí v obci bylo posvícení, které je tradiční slavností obecního společenství, vesnice i města a koná se v období od sklonku léta do adventu. Tato událost trvá několik dní, zpravidla od soboty do úterý s ústředním dnem nedělí s bohoslužbou, probíhala ve znamení tance a hodování.¹⁶⁶ Posvícení, jak už název napovídá, je svátkem na památku posvěcení církevního kostela, které se může často shodovat se dnem patrocina zasvěcení chrámu.¹⁶⁷ V Ostřešanech připadá posvícení na polovinu září na jméno Panny Marie. V tento den, tedy v neděli, se scházela u jednoho stolu celá rodina a příbuzenstvo, čím více hostů, tím větší pocta pro hostitelku. Večer se šlo na taneční zábavu, která se konala v obou místních hostincích, kdy se tančilo jak v neděli, tak i v pondělí. Pondělní zábavě se říkalo – zlatá. Pro děti byla také zábava obstarána, protože do obce přijely houpačky a kolotoče.¹⁶⁸

Veselé rýmovačky měly své místo i při posvícení, kdy se říkalo: „*Jedna, dvě, tři, čtyři, pečeně se škvíří, z trouby se čmoud ven valí, pozor, ať tě nespálí. Pět, šest, sedm, osm, honem ke třem kosům, čas již kvapí, pospěš, Míno, ať už je tu v lahvích víno. Devět, deset drazí páni, vřele buďte nám vítáni. Prosím, račte vstoupit dále, hosté čekají již v sále.*“ Když zvali ostřešanští občané mikulovického faráře na posvícení v letech 1770 – 1779, bylo říkávalo se: „*Laštovička švitoří, v Ostřešanech hovoří. Posvícení, posvícení, u každého hus voní. Šenkýři dnes hledí zisku, nebude smáčet pysku. Káčo, nalej, mando, nalej, muziko, hosti volej! Pane Krištof Štěpánku, nalej vína skleničku, zdraví jemnostpana faráře, dodávej kuráže, hostem služ jako páže. Budou-li se dnes práti, hleďte všecky pobrati, do arestu, do klády dejte, pane rychtáři. Složená roku tohoto, když bylo salátu mnoho.*“¹⁶⁹

Mezi nejoblíbenější svátky patřily Vánoce. Základem křesťanských Vánoc je biblický příběh o narození Ježíše Krista a oslava této události. Církev časově spojila zrození Spasitele se starým mýtem zimního slunovratu, vyjadřujícím vědomí o věčném vítězství života nad smrtí a světla nad tmou.¹⁷⁰ Na Štědrý den chodily místní děti na koledu, ale spíše po příbuzných nebo po nejbližších sousedech. Při koledě se zpívalo: „*Koledníci, o půlnoci co*

---

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 40.

¹⁶⁶ VEČERKOVÁ, Eva. Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře. s. 302.

¹⁶⁷ MACHEK, Václav. Etymologický slovník jazyka českého. 5. vyd. s. 474.

¹⁶⁸ SOKA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 40.

¹⁶⁹ STEHLÍK, J. R. Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany. s. 31 – 32.

¹⁷⁰ FROLEC, Václav: Vánoce v tradici českého lidu. In: Václav Frolec a kolektiv: Vánoce v české kultuře. Praha 1988. s. 48.

chcete u dvora? Štědrého večera! Panímáma hodná byla, státi nám nedala, dcerku zavolala. Dcerka přiskočila, koledy nám dala, po groši širokém, po zlatém, kulatém.“

Z každodenního života zde uvádím, jak dříve vypadala svatba a pohřeb. Před svatbou se roznášely příbuzným a sousedům koláče zvané „metáčky“. Svatbu řídil družba nebo starosvatba, kteří říkali různá přání nebo vinše. Svatebčanům, když jeli z kostela, se tzv. zatahovalo. Někdy se stavěla brána a přes cestu se natáhl provaz, aby nemohl nikdo projet. Ti, kteří zatahovali, dávali svatebčanům přípitek a na oplátku se svatebčané museli vykoupit peněžitým darem, aby mohli jet dál. Když se přijelo z kostela a šlo se k obědu, dala kuchařka některému z mláďenců rozpůlený talíř s koláči. Mláďenec u stolu svatebčanů úmyslně upadl a talíř „rozbil“. Pak dal půlku talíře ženichovi a půl nevěstě, aby manželství dlouho trvalo. Večer se šlo do hostince, kde se tančilo, jedlo a pilo. Někdy se nevěsta odvedla pod komín a tam jí čepili. Tuto práci konaly ženy. Vzaly nevěstě z hlavy věneček a uvázaly jí na hlavu šátek, pak se s ní točily v kole a zpívaly: „*Za zelený věneček pěkný, zlatý čepeček má panenka tuhle máš*“.¹⁷¹

Druhý den se jelo k ženichovým rodičům. U jejich zavřených vrat se zpívalo: „*Paní mámo zlatá, otevřte nám vrata, vezeme Vám nevěstičku ze samého zlata*“. Na to se vrata otevřela, vjelo se na dvůr a opět byla hostina. Když zdvihla nevěsta u prahu dveří úmyslně nastražené koště, říkávalo se, že z ní bude pořádná hospodyně. Jestliže o svatbě přšelo nebo sněžilo, padalo prý novomanželům štěstí.¹⁷²

K životu patří také smrt, a tak zde popíši, jak vypadal pohřeb místního rodáka Josefa Červinky roku 1924. Pan Červinka byl svobodný pekařský dělník, který zemřel v pardubické nemocnici. V den svého pohřbu, byl převezen pohřebním vozem v 10 hodin dopoledne do vsi, kde nebožtíka vyložili na návsi u křížku. Zde se též scházeli účastníci pohřbu. Chudší člověk měl na pohřbu jen jednoho kněze a vezl ho pár koní v chudším voze, ale majetnější člověk měl kněze třeba dva a byl vezen dvěma páry koní v krásně zdobeném voze. Vše se řídilo heslem: „za více peněz více muziky“, což znamenalo, že bohatší pohřeb měl více zpěvu a hudby.¹⁷³

Na pohřeb šli dva páry malých mláďenců s družičkami a dospělý mláďenec v páru s družičkou, ale také mnoho mláďenců bez družiček. Když se dostavil na místo kněz, tak celý průvod putoval směrem k Mikulovicím do kostela. V čele průvodu nesl chlapec křížek, pak

---

¹⁷¹ SOka Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 38.

¹⁷² Tamtéž, s. 39.

¹⁷³ Tamtéž, str. 89.

kráčela hudba, po nich malí mládenci s družičkami, dospělý mládenec s družičkou, dále zpěváci, potom kněz a za ním pohřební vůz s nebožtíkem a kolem vozu mládenci. Za rakví šla družička v černých šatech zahalená do smutečního závoje, po ní přátelé zemřelého a pak ostatní účastníci pohřbu. Když došel průvod za zvuků smuteční hudby do Mikulovic k hřbitovu, zastavil a mládenci snesli rakev z vozu a na márách¹⁷⁴ ji odnesli do kostela, kde byla sloužena smuteční mše. Po mši nesli rakev k hrobu. Zde se zpívali smuteční písně a spouštěla se rakev do hrobu. Pak dle zvyku vhodili blízcí příbuzní kus prsti¹⁷⁵ na rakev. Tím byl celý pohřební akt vykonán. Před hřbitovem se všichni účastníci sešli a za zvuků veselé písničky se odebrali do hostince u Štěpánků, kde uctívali památku nebožtíka.¹⁷⁶

8.2 Společenské akce

Roku 1873 uspořádal Antonín Komberec v Prasenské ulici jarmark. Prodávaly se zde krávy, selata, ale i psi a kočky. Mezi další prodávané zboží patřily obnošené šaty, nádobí a staré nepotřebné věci. K občerstvení se podávalo pivo, kterého se vypilo velké množství. Ukazovaly se zde různé rarity, mezi které patřila 50 let stará blecha.¹⁷⁷

Nejvíce plesů bylo pořádáno v zimě v tzv. masopustní době. V hostinci U Čabanů se konal hasičský ples a ples agrárního dorostu z pardubického okresu, kdy tento ples většinou trval až do brzkých ranních hodin. V hostinci U Štěpánků byl roku 1930 ples dělnický a ples železničních zřízenců, z kterého obdržela správa místní školy 140 K na zakoupení školních potřeb pro chudé žáky.

Mimo jmenované plesy se konaly i různé nahodilé taneční zábavy. O pouti a posvícení se pořádala zábava současně v obou hostincích. Do vsi někdy zavítali komedianti, kolotoč, americká houpačka nebo loutkové divadlo. Nikdy zde však dlouho nevydrželi, protože byla slabá účast obyvatel, kteří měli malé příjmy. Do Ostřešan přijel i cirkus Berousek, který rozložil své působiště na návsi pod lípami u křížku. Pobyl zde dva dny a opět pro slabou účast byl nucen odjet jinam. V hostinci U Čabanů se konaly přednášky spojené se světelnými obrazy pro děti i dospělé. Promítány byly obrazy z Prahy, zajímavá místa z naší republiky, z Černé Hory, z Dalmácie, ze Středozemního moře a Japonska.¹⁷⁸

---

¹⁷⁴ Máry – pohřební nosítka

¹⁷⁵ Prst – horní vrstva úrodné půdy

¹⁷⁶ SOkA Pardubice, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. s. 89.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 23.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 85 – 86.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo shrnutí nejen obecné historie obce, ale také zaměření na témata jako například: spolkový život, vzdělávání, řemesla a živnosti a místní tradice v obci. Práce také stručně popisuje obecnou charakteristiku obce a její vývoj, kam patří správa obce, zemědělství nebo budování silniční komunikace. Od začátku jsem si pohrávala s myšlenkou, že bych si velice přála, aby moje práce byla přínosem pro obyvatele obce a okolí, kteří v naší obci bydleli, bydlí nebo budou bydlet. Myslím, že je velice důležité, aby každý věděl alespoň něco z historie Ostřešan, kde bydlí.

Při zkoumání historie této obce jsem narazila na spoustu informací, o kterých jsem neměla ponětí, a o to více mě překvapily. Zdejší obyvatelé zakusili mnohé útrapy, ale také radosti, kdy jedním z výsledků bádání je přehled o tom, jak obec společensky žila v 19. a 20. století. Velmi mě překvapilo, jak společenší a aktivní byli ostřešanští obyvatelé, především jejich dodržování tradic a šíření kultury na venkově.

Nemalá pozornost je v mé práci věnována také vzdělávání v obci, a to především stavbě školy, která v obci byla od roku 1868. Informace jsem čerpala, jak ze školní kroniky, tak z pamětní knihy obce. Jsem ráda, že jsem v této práci mohla zaznamenat stavbu staré školy, protože už se v naší obci nenachází.

Ačkoliv jsem se pokusila obsáhnout všechny důležité skutečnosti z historie Ostřešan před rokem 1938, nejsou výše uvedené informace ani zdaleka vyčerpávající a kompletní. Vzhledem k časovému rozmezí, jež jsem si dala za cíl pokrýt, to ani nebylo možné. Více do hloubky by se mohl prostudovat náboženský život v obci. Jako pramen by nám posloužil archivní fond mikulovické farnosti, který je uložený na Arciděkanství v Pardubicích. Největšími informačními mezerami je v této práci zatížen obzvláště popis období třicátých let 20. století, z kterého nemáme příliš zpráv.

Věřím, že se mi podařilo splnit záměr mé práce a podat základní celkový přehled o historii obce od prvních písemných zmínek až do roku 1938.

RESUMÉ

This bachelor work was mainly focus on introduction with history of the village since its first mentions. Within the work was individually historical phenomenons and occasions chronologically arranged for better understanding. There were mentioned prehistoric settlement, first mention from 13th century, 1868 the building of school and 1898 building of chapel and last but not least is the year 1938.

Further, this work was summarized on topics as well as culture, traditions, education and crafts. Work is concisely describes general charakteristics of the village and its evolution where belonged administration etc.

From the beginning, it was my main idea and the desire that this work must have be a benefit to the people living in this village. In my opinion is very important for people who lives here to know the history.

Due to the continuous development of this area is in my opinion suitable for further research.

POUŽITÉ PRAMENY

Arciděkanství Pardubice, Memorabilien Buch der Mikolowitzter Pharrey Anfangend vom 1. Jänuer 1836.

Státní okresní archív Pardubice, Národní obecná škola Ostřešany 1868 – 1950, Památnosti školy Vostřešanské od roku 1868.

Státní okresní archív Pardubice, Obecní úřad Ostřešany 1874 – 1945, Pamětní kniha. Obec Vostřešany. 1A (Sk 538).

POUŽITÁ LITERATURA

BRONCOVÁ, Dagmar, ed. *Kniha o městě Pardubice*. Praha: Milpo media, 1999. *Knihy o českých městech*. ISBN 80-86098-12-5.

FROLCOVÁ, Věra. *Velikonoce v české lidové kultuře*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-503-8.

FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Vyd. 3. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-511-9.

HÁBL, Jan a Kamil JANIŠ. *Přehled dějin pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-044-3.

KALVODA, Josef. *Genese Československa*. Praha: Panevropa, 1998. ISBN 80-85846-09-8.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 5. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-048-7.

SHELLE, Karel. *Dějiny veřejné správy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-374-7.

STEHLÍK, J. R. *Z naší kroniky – zápisy obce Ostřešany*. vyd. Ostřešany, 1938.

ŠEBEK, František. *Dějiny Pardubic*. Pardubice: Městský národní výbor, 1990. ISBN 80-900069-1-4.

ŠEDIVÝ, Ivan. *Češi, české země a Velká válka: 1914-1918*. Praha: Lidové noviny, 2001. *Česká historie*, sv. 7. ISBN 80-7106-274-X. ISSN 1914-1918.

ŠIMEČKOVÁ, Pavla. *Od kapličky ke křížku: průvodce po posvátných místech na Kovářovsku = From chapel to cross : a guide to sacred places in the Kovářov Region = Von Kapelle zu Kreuz : sakrale Kleindenkmäler rund um Kovářov*. Praha: Plot, 2009. ISBN 978-80-86523-94-1.

ROSŮLEK, František Karel. *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: Dějinný a místopisný obraz*. [s.l.: s.n.], 1904.

ŘEHÁČEK, Jan. *Od Pardubic k českomoravskému pomezí*. Praha: Regia, 2016. *Tajemné stezky*. ISBN 978-80-87866-23-8.

TYRŠ, Miroslav. Dr. Miroslav Tyrš 1832-1932: k stým narozeninám zakladatele sokolstva Československá obec sokolská. Praha: Československá obec sokolská, 1932.

VÁCHA, František. Pardubice za světové války: kronika současných událostí. V Pardubicích: Péčí Městského osvětového sboru, 1937.

VÁLKA, Miroslav. Sociokulturní proměny vesnice: moravský venkov na prahu třetího tisíciletí. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Etnologické studie. ISBN 978-80-210-3908-7.

VEČERKOVÁ, Eva. Obyčeje a slavnosti v české lidové kultuře. V Praze: Vyšehrad, 2015. Kulturní historie. ISBN 978-80-7429-627-7.

VELÍMSKÝ, Tomáš. Hrabišici, páni z Rýzmburka. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska. ISBN 80-7106-498-X.

VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. Řemesla a výroba. Praha: Vyšehrad, 2015. Průvodce českou historií. ISBN 978-80-7429-634-5.

VOŠAHLÍKOVÁ, Pavla. Rákoska v dílně lidskosti: česká škola v 19. století očima účastníků. Praha: Academia, 2016. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2533-3.

ZÍBRT, Čeněk. Veselé chvíle v životě lidu českého. Vyd. 2. Ilustroval Jan HERINK. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-624-7.